

KÜYEREL 2015 KONFERANSLARI

“Başka Bir Türkiye Mümkün mü?”

Küyerel 20 YIL

Konuşmacı:

Ahmet Ümit

Moderatör:

Hüseyin Çakır

Tarih : 24 Ocak 2015, Cumartesi

Yer : Point Hotel, Taksim Topçu Cad. No 2. İst.

Saat : 14.00 - 17.30

KÜYEREL
DÜŞÜNCE ENSTİTÜSÜ

Bu kopya **Küyerel Düşünce Grubu** tarafından
Friedrich Ebert Stiftung'un katkılarıyla hazırlanmıştır.

Açılış Konuşması

Hüseyin Çakır
(Moderatör)

Edebiyatçılar, entelektüeller bizi huzursuz! eder. Huzursuz etmeleri aynı zamanda bize sorular sordurmayı da beraberinde getirir. Bence entelektüel ve edebiyatçının en mükemmel işlerinden birisi budur; huzursuz etmek. “Huzursuz”u rahatsız etmek anlamında söylemiyorum, pozitif anlamda söylüyorum, çünkü huzursuz olan insan arayış içinde olan insandır. Huzurlu olan insana göre her şey normaldir, her gün birbirinin kopyası olarak devam eder gider. Bugün Ahmet’in gözünden “Başka Bir Türkiye Mümkün mü” sorusuna [bakacağız], biraz huzursuz edici biçimde bize bir şeyler anlatacağını sanıyorum. Sanıyorum bu toplantıdan çıktıktan sonra sanıyorum huzurluluğa doğru giden bir huzursuzluk yaşayacağız, yeni sorularla buradan otelin kapısından çıkacağımızı düşünüyorum. Evet, ukalalık yapmayayım, bu kadar söyleyeceğim. Peki, Ahmet Ümit kimdir? Hepimiz tanıyoruz ama bir de derlediğimiz bir Ahmet Ümit özgeçmişini okumak istiyorum. 1960 yılında Gaziantep’te doğdu, 1983 yılında Mardin Üniversitesi Kamu Yönetimi Bölümü’nü bitirdi. 1985-86

yıllarında Moskova'da Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde eğitim gördü. Türkiye'nin en önemli polisiye ve suç yazarlarından biridir. İlk öyküsünü 1982 yılında kaleme aldı. Bu öykü Prag'da 40 dilde yayın yapan *Bariş ve Sosyalizm Sorunları Dergisi*'nde yayınlandı. İlk kitabı *Sokağın Zulası*, Deniz yayınlarından çıkardık. Daha sonra: *Çıplak Ayaklıydı Gece*, Masal *Masal* İçinde, Bir Sis Geceyi Böler, Sis ve Gece, Kar Kokusu, *Agathanın Anahtarı*, *Patasana*, *Kukla*, *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir*, *Beyoğlu Rapsodisi*, *Aşk Köpekliktir*, *Kavim*, *Ninettan'ın Bileziği*, *İnsan Rubunun Haritası*, *Olmayan Ülke*, *Bab-ı Esrar*, *İstanbul Hatırası*, *Sultanı Öldürmek*, *Beyoğlunun En Güzel Abisi* adlı eserleri izlemiştir. Sanıyorum bahara doğru bekliyoruz herhalde.

Başkomiser Nevzat: Çiçekçinin Ölümü, *Tapınak Fabişeleri*, *Davulcu Davut'u Kim Öldürdü* hikâyeleri çizgi roman olarak yayınlanmıştır. Kitapları 20'den fazla dile çevrilen Ahmet Ümit, masalları ve bazı romanları okullarda yardımcı ders kitabı olarak okutulmaktadır. Ahmet Ümit'in romanları sağlam bir polisiye kurgunun yanında derin sosyolojik ve psikolojik çözümler içerir. Ülkenin tarihsel mirası olan Hitit İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu ve Osmanlı İmparatorluğu'na dair ilginç bilgiler metinlerin içine ustaca serpiştirilmiştir ama bu çarpıcı tarih notları, okurun ilgisini diri tutmaktan çok insan ruhunu taşımak için kullanılır, çünkü yazar, edebiyatın bir amacı varsa eğer bunun insanın ruhunu açıklamak olduğuna inanmaktadır. Romanları Anadolu'nun zengin tarihi üzerinden ulusal çözümlerle-

rinin bir bileşimi gibidir. Yazdıklarının önemli bir özelliği hızlı okunabilir olmasının yanında güçlü bir dile, sağlam bir edebiyat estetiğine sahip olmasıdır. *Sis ve Gece* adlı romanı, Turgut Yasalar tarafından; *Bir Sis Böler Geceyi* adlı romanı ise Ertan Arseven tarafından filme uyarlanmıştır. Öykülerinden Uğur Yücel, *Karanlıkta Koşanlar*, Cevdet Mercan tarafından da *Şeytan Ayrıntıda Gizlidir* adlı iki ayrı dizi film yapılmıştır. *Aşk Bir Köpekliktir* adlı hikâye oyunlaştırıldı ve Akla Kara Tiyatrosu tarafından sahneye kondu. Şehirlerin bilincini uyandırmak, tarihi kentlerde duyarlılığı artırmak ve kültürünü değiştirmek için Yaşadığım Şehir adlı bir TV programı yapmıştır. İstanbul'daki Okan Üniversitesi Danışma Kurulu Üyesi'dir, evet söz Ahmet Ümit'in.

Ahmet Ümit

S u n u m

Eyvallah, teşekkür ederim.

Hoş geldiniz arkadaşlar. Hüseyin’le tanışmamızdan başlayayım, çok matraklıdır. 1986 yılı, Moskova’dan döndük biz, sahte pasaport filan hepsi sahte her şey, şahane, James Bond filmleri gibi. Bir tane Maltepe’de yeni yapılmış bir site var, oraya gittik, orada kalıyoruz; büyük bir site bu, böyle üç blok. Arada sırada bir adamla karşılaşırım. 1986 yılı Hüseyin’in bıyıklarını düşünün, daha genç hali tabii. Bakıyorum, bıyığını mıyığını da çekiştiriyor, “Bu herif politik bir herif” diyorum ama tanımıyoruz birbirimizi: Ama bunda bir şey var, *Cumhuriyet* okuyor aynı zamanda filan. Bir de sabah işe gitmiyor, ben de sabah işe gitmiyorum, çünkü örgüt yönetiyoruz, o zamanki Türkiye Komünist Partisi’ni. Saat 11:00’de 12:00’de çıkıyorum, Hüseyin’i görüyorum otobüste! “Ulan bu herifte bir şey var” diyorum sürekli. Sonra İstanbul’da biz Türkiye Komünist Partisi’nin Gençlik Yüksek Kurulumuyuz, değil mi? Öyle bir şey.

Hüseyin Çakır: Seksiyon.

Ahmet Ümit: İlegal toplanacağız, baktım Hüseyin geldi! Dedim “İlegalite bitti, ben bunun evini biliyorum!” Hüseyin’le ilk tanışmamız böyle oldu, sonra uzun yıllar Türkiye Komünist Partisi’nin gençlik alanında ve gazetelelerinde çalıştık.

Ben Moskova’dan döndükten sonra 1985-86, Sovyetler Birliği’nde bir karara vardım, ben yazar olacağım diye, yani politik görüşlerim devam ediyor, elbette tabii artık o otoriter sosyalizm düşüncelerinden falan uzaklaşmıştım ama diğer yandan o parti yapısının katılığı falan da beni rahatsız etmeye başlamıştı. Tabi Moskova’da Nazım Hikmet, Nazım Hikmet’in karısı Vera ile yaptığımız konuşmalar. Sovyetler Birliği’nin en önemli, en pozitif yanlarından bir tanesi, eleştirecek çok tarafı var ama sanatçılara gösterdiği büyük saygıydı. Bizim burada belediye başkanlarının falan isimleri veriliyor meydanlara, orada hep şairlerin, bilim adamlarının, ressamların isimlerini veriyorlardı. Biraz da onun etkisiyle Moskova’da “Ben yazar olacağım arkadaş” dedim. Buraya geldim, bunlar da bırakmak istemiyorlar beni, “Yazar olma”...

Hüseyin Çakır: Memleketi kurtaracağız!

Ahmet Ümit: Gençlik teşkilatında kal” filan. Bizim Adnan vardı, kulakları çınlasın “Seni Merkez Komitesine alacağız falan, filan diyorlar. ” “Merkez Komitesi falan, istemiyorum, abi ben yazar olacağım”. O sırada bunlar rüşvet! olarak benim ilk şiir kitabımı *Sokağın Zulası*’nı Deniz Ya-

yıncılık diye bir yayıncılık kurulmuştu oradan çıkardılar. Yayınevinin iki yayını mı oldu?

Hüseyin Çakır: 5 tane.

Ahmet Ümit: Bana rüşvet! Olsun diye şiir kitabımı bastılar, ama çok naif, çok sevimli bir kitaptır. İnanılmaz naif bir kitaptır, herkesin çok bayıldığı naif şiirlerin olduğu bir kitaptır. Böyle başladı yazarlığım.

Tabii “Başka Bir Türkiye Mümkün mü” meselesinden, bağlamından konuşacak olursak, ben 1974 yılında sol harekete katıldım, tabii hiçbir şey bilmeden katıldım, yani sol harekete katılmak delikanlılık gibi bir şeydi, onun için katıldım. 14 yaşındaki bir çocuk ne bilir, ne okumuştur ki tercih yapsın ama 1971’de 72’de Deniz Gezmiş’ler, Mahir Çayan’lar öldürülmüştü, 1974’te darbe dağılmaya başladı; darbenin dağılmasıyla beraber, onların ölümüyle beraber aslında müthiş sol yükselmeye başladı, o dönem solun yükseldiği dönemdi. Benim ağabeylerim de Dev Gençli falandı bir kısmı, onların etkisiyle birdenbire ben delikanlılık, çağdaş kızlar da en çok solcuları seviyorlardı! Evet, tabii abi gerçek bu yani şimdi yalan atmamalım artık gerçekleri konuşalım. Biz de elbette solculuk, kızlar da seviyor, ben de konuşmayı seviyorum.

15 yaşında ben forumlarda konuşuyordum Antep’te işte o zaman bu soru sorulsaydı bana “Başka bir Türkiye mümkün mü” diye, “Tabii ki mümkün ve şöyle olacaktır ve

bunlar,bunlar” diye sıralardım; 14 yaşında. Şimdi 54 yaşındayım, 55 yaşındayım; 41 yıl geçmiş, bunu söylerken artık daha temkinli davranıyorum. Bu iyi bir şey midir? Emin değilim. Belki o daha iyiydi, çünkü dünyaya olan, hayata olan inancım çok fazlaydı, sevincim çok fazlaydı. Korkunç bir dönemdi aslında bugünkünden daha korkunçtu, çünkü her gün –yaşı müsait olan çok arkadaşımız var burada- her gün arkadaşlarımız ölüyordu. Ben İstanbul’a geldim; Antep’te de öyleydi, İstanbul’da da öyleydi. İstanbul’la okumak için geldim, bizim en sık gittiğimiz yer o zamanın İstanbul’unda ne tiyatroydu, ne sinemaydı, ne sevgilimizle buluştuğumuz yerlerdi; mezarlıklardı.

Her hafta, istisnasız, abartısız söylüyorum, her hafta bir arkadaşımızın cenazesi kalkıyordu, her hafta bir arkadaşımızı; bütün mezarlıkları ezberlemiştik, çok acı bir şey bu, çok trajik bir şey; ezberlemiştik ama bütün bunlara rağmen hayat inanılmaz anlamlıydı. Mantıklı mı? Onu bilmiyorum. Tarih acayip bir şey çünkü ama o zaman sorulsaydı bana, “Evet, yeni bir Türkiye mümkün ve elbette daha güzel olacak, çeşmeyi açtığında bal akacak, süt akacak, herkes birbirini sevecek, insanın içindeki bütün kötülükler yok olacak, olağanüstü bir hayatımız olacak.

Nazım’ın dizesinde olduğu gibi bir gece insanların hepsi yıldızlı deniz kıyısına uzanıp el ele tutarak şarkısını söyleyecek” diyebilirdim, artık diyemiyorum! “Yaşlanmışsın Ahmet”, olabilir. “Umudunu kaybetmişsin” olabilir ama

gerçekçi olduğumu söyleyebilirim. Başka bir Türkiye mümkün mü? Mümkün, her şeye rağmen mümkün.

Teoride çok kolay, rahmetli Goethe'nin bir lafı vardır, "Teori gridir, yaşam ise yeşildir". Teoride her şeyi söyleyebiliriz, o yüzden mümkün, fakat çok zor. Neden zor? Bunu doğrudan Marx'ın tersine, rahmetli Marx'ın tersine o ekonomiyi koyacaktır, ben ekonomik tarihi koymak istiyorum. Bizim tarihimiz ve tarihi geleneklerimiz buna izin vermiyor, neden? Demek istediklerimi şöyle anlatmak isterim arkadaşlar.

Bulduğumuz coğrafya, Anadolu, İstanbul tarihi zenginlik açısından yeryüzünün en zengin coğrafyası, olağanüstü bir coğrafyamız var. Nedir bu olağanüstülük? Yeryüzündeki ilk büyük savaş, iki süper devlet tarafından yapılmıştı: 3 bin küsur yıl önce. Kimdi onlar? Bir tanesi Hititlerdi. Yeryüzünün en büyük imparatorluğu bugün Çorum yakınlarında Bozhöyük'te bulunan Hattuşaş'tı. Diğeri kimdi? Mısır imparatorluğu. Ramses ve Hattuşili, Ramses ve Muvattali; bunlar iki kardeş ve yeryüzündeki ilk büyük yazılı barış anlaşması da Kadeş Barış Anlaşması'dır ve bugün gidererseniz Birleşmiş Milletler'in kapısında bir tablet görürsünüz; işte bu tablet, o zamanın iki süper devletinden biri olan bizim Çorumlu Hititlerle Mısırlılar arasında yapılmıştır. Hititlerin ardından buraya başka bir imparatorluk geldi, Roma İmparatorluğu. Önceleri başkenti burada değildi, fakat 330 yılında Büyük Konstantin; Büyük Konstantin diyorum,

çünkü bu şehri kuran, aslında bu şehre heykeli dikilmesi gereken üç adam var: bir tanesinin heykelini diktik anlamadan Fatih Sultan Mehmet; onların konseptindeki Fatih Sultan Mehmet, aynı Fatih Sultan Mehmet değil, gerçek o değil. Diğeri Kral Bizans, şehri kuran adam. Diğeri de Büyük Konstantin. Neden Büyük Konstantin, çünkü Büyük Konstantin Roma İmparatorluğu'nun başkentini, Roma şehrinde alıp buraya getirdi. Roma, Doğu Roma değil arkadaşlar; Batı Roma 392'de ayrıldı. 330 yılında, bundan 60 küsur yıl önce Büyük Konstantin Roma'nın başkentini buraya getirdi, nereye getirdi? Sultanahmet'e.

Hemen bugün görürsünüz, Ayasofya ile Sultanahmet Camii'nin altına denize doğru bakarsanız, yıkıntılar halinde Büyük Roma Sarayı'nı görürsünüz. Ne yazık ki yıkılmıştır ama kazılar yapılacak ve bizim öküzler, öküz diyorum tam anlamıyla hiç utanmadan bunlar öküz çünkü oraya Four Seasons diye bir otel yaptılar. Amerika'da, Avrupa'da bunu yapsalar hapisten çıkamazlar. Müthiş tarihi kalıntıların üzerine Four Seasons otelini yaptılar ama Büyük Roma İmparatorluğu yıllarca dünyayı oradan; Büyük Roma diyorum çünkü bir yandan İspanya, bir yandan İngiltere, bir yandan Azerbaycan, İran; dünyanın her yanına yayılmış bir imparatorluktan söz ediyorum. Onun ardından Osmanlı İmparatorluğu. Bakın, 3 bin yıldan bahsettik. Size birkaç cümleyle 3 bin yılın özetini geçtim. Buradaki ortak özellik ne biliyor musunuz arkadaşlar?

Ortak özellik şu: çok güçlü krallar, çok güçlü imparatorlar, çok güçlü padişahlar ve bunların hepsi Hititlerde de öyleydi, böyle anlatır Hititler de. “Şimdi Tanrı olan Kral Babam”, mesela Hattuşili ölünce Tanrı olacak, “Ölünce Tanrı oldu” diyor, yani yetkiyi tanrıdan alıyor. O zamanki tanrı pagan, Teşuf diye bir fırtına tanrısı var, Teşuf Yunanlılarda Zeus’a dönüşecek sonra Teşuftan alıyor. Teşuf’tan alıyor, kutsal; bir yandan askeri güce sahip ama aynı zamanda Allah, o zamanki Allah bir de Tanrı’dan alınmıştı. Sonra Roma’da bu gelenek devam ediyor, imparator, “Ölünce Tanrı olan İmparator” diyor, pagan kültür, Hıristiyanlar da var ama Hıristiyanlık olduğu zaman da yine imparator, Tanrı’dan ve İsa’dan el alıyor.

Osmanlı’da ise Zillullah, Tanrı’nın gölgesi, Allah’ın gölgesi padişah. Dikkat edersek bu 3 bin yıl boyunca ya da 3 bin 500 yıl boyunca medeniyetlerin tam olduğu yer burası; çok güçlü hükümdarlar ve ezilmiş, yok edilmiş, kul kültürü ile büyümüş bir halk var; kul kültürü. Cumhuriyet buna son verdi mi? Bence Cumhuriyet’ten önce tartışmamız gereken bir şey var; Cumhuriyet’in özenle kapatmaya çalıştığı bir şey var. Cumhuriyet değil, asıl devrim 1908 Haziran’daki devrimdir, pardon 23 Haziran’daki devrimdir. İttihat ve Terakki, Makedonya’dan başlayarak o büyük devrimi gerçekleştirmiştir. Abdülhamit döneminin 32 yıllık baskıcı yönetimine karşı İttihat ve Terakki örgütlenmiş, devrimi gerçekleştirmiştir.

Tabii ki Cumhuriyet bu devrimi önemsiz kılmak istemektedir, çünkü her şeyin 1923'te başladığını söylemektedir, yani Kemalist kadrolar –ne yazık ki bu hep böyledir- kendinden önce hiçbir şey olmadığını, her şeyin kendileri ile başladığını iddia etmektedir. Bu topraklarda hep böyle olmuştur, başka topraklarda da böyle olmuştur. Bir suikast vardır, İzmir suikastı nedeniyle bütün İttihatçıların bazıları asılmış, bazıları tasfiye edilmiştir. İttihat ve Terakki'nin kendisinin yanlışlıkları, olumsuzlukları, özgürlük hareketi diye başlayıp despot bir harekete dönüşmesi başka bir konu ama burada o harekete karşı olan gerçeklik var. Devrim 1908'de yapılmış,

Meşrutiyet ne demek? Parlamento 1908'de açılmış, çünkü II. Abdülhamit söz veriyor 1876 yılında, sadece iki yıl parlamentoyu açık tutuyor, sonra kapatıyor, Rus Savaşı'nı bahane ederek 32 yıl boyunca. Ardından 1908'de gerçekten bir devrim oluyor. Devrimi halk mı yapıyor? Hayır, askerler yapıyor. Asker kadro yapıyor, sadece askerler değil, aydınlar yapıyor. Genç Osmanlılar önce, sonra Jön Türkler, sonra İttihat ve Terakki'ye dönüşen bir yapılanma, hakikaten kahramanca bir yapılanma, çok acımasız istibdat dönemi. Bu istibdat döneminde örgütlenen bir hareket var ama halk, umurunda değil halkın. Yakup Kadri'nin *Yaban* diye bir romanı vardır, okumadıysanız okumanızı çok isterim. Bugün de çok geçerli; halkın ne olduğu, halkın hangi ihtiyaçlarla harekete geçtiği, halkı politik olarak bir hedefe doğru yönlendiren şeyler; bunu doğru tanımlıyor. Bizdeki

sorun şuydu aslında, zaman zaman bize döneceğim, kusura bakmayın, ben o gelenekten geliyorum, politikadan geliyorum. Marksizm’de tarihsel iyimserlik, tarihsel determinizm diye bir şey vardır; en koşullarda bile her şeyin iyi olacağına inanır. Dünya dönüyor ve dünya iyiye doğru dönecek düşüncemiz vardır bizim; ekonomik yasalarla bunu anlatmaya çalışırız; tartışılır, hâlâ bilmiyorum onu da. O anlamda da halka büyük sevgi duyardık. Ben gençken bakardım, birini gördüm mü ağlardım, yani hakikaten bir emekçi görsem ağlardım onun için, birini görsem gözlerim dolardı; inanılmaz. Bugün biliyorum ki öyle değil. Halkın kendisi bir güzellik, bir olumluluk taşıyor, olumsuz da taşıyor, halk yani.

Onu harekete geçiren bazı noktalar var ama bizde hep o vardı ve ne yazık ki Türkiye’deki halk ne yazık ki biraz söylediğim gelenekler nedeniyle bir isyan geleneğine, bir devrim geleneğine yatkın değil. Fransızlar böyle değil, Almanlar böyle değil, Ruslar böyle değil. Ruslar bize çok benziyor aslında Rusya, Türkiye’ye çok benziyor. Hangi açıdan benziyor? Hem Avrupalı hem Asyalı.

Din çok önemli faktör. Bizde derviş-ermiş mezarları var ya, Rusya’da keşiş var, aynı şey. Bizde derler ya “Eyüp’ün mezarını açmışlar, ceset olduğu gibi duruyormuş”. Zavos diye bir yere gittim Moskova yakınlarında, Ivan mıydı neydi ismi keşiş, “Mezarı açtık” diyor “mübarek” kendi dilinden “olduğu gibi duruyordu” diyor. O kadar benzer ki

bize, o yüzden Dostoyevski'nin romanları bizim için çok önemlidir; hem Doğululuk hem Batıllık problemini ele alır ama orada da ayaklanma geleneği var, bizde ayaklanma geleneği yok. Yok, Spartaküs var Trakyalı ama burada ayaklanmıyor, gidip Roma'da ayaklanıyor. Burada ayaklan, sen niye gidiyorsun! Ayaklanmamış burada baba. Böyle bir geleneğimiz yok, İtalya'da var. Bizim böyle bir geleneğimiz yok. Var tabii ayaklanmalar var,

Kabakçı isyanları var, çeşitli Alevi isyanları var ama bunlar sarsıcı, sonuç alıcı, bir yerlere giden ve buradan çıkan örgütlenmeleri yok. Geçen bir arkadaş soruyor, şimdi biliyorsunuz Yunanistan'da sol iktidara yürüdü, muhtemelen iktidar olacak. İspanya'da bir yıl, iki yıl oldu kurulalı, inanılmaz bir şekilde sol iktidara yürüyor ve bunlar aslında bizim Gezi hareketi gibi bir hareket, yani başlangıçları. Neden Türkiye'de yok ki böyle bir gelenek? Öyle bir gelenek yok, böyle bir yapı yok. İspanya'ya baktığında iç savaş muhteşem bir direniş. Yunanistan'a baktığın zaman yine bir iç savaş ama bizde bu yok ve tabii bir kere bu geleneği oluşturmamız lazım. Nasıl oluşacak? Onu ben oluşturamam, tarihin kendi mantığı var, tarihin mantığı ile oluşacak. Evet, başka bir Türkiye mümkün mü? Mümkün. Çok zor ama mümkün.

Önce neden zor, onu anlatayım. Çünkü bu ülkede iki-üç büyük mesele var birbiri ile bağlantılı. Bir, Kürt meselesi. Kürt meselesinin çözülmemiş olması milliyetçiliği sürekli

gündemde tutuyor, her anlamda milliyetçilik demokrasi önündeki en büyük engel. Bugün mesela seçim aritmetiğinde bir sorun ortaya çıkıyor HDP ya da PKK hükümetle işbirliği içerisinde bir barış süreci yürütüyor, belki de çaresizliğinden, yani bu tarafta CHP ya da MHP ile yürütemediği için çok fazla kızamıyorum.

Şimdi seçimlerde ne olacak? Diyor iki parti olarak gireceğim, ne sonuç alacağız bilmiyorum. Tek parti olarak gir diyemiyorsun, çünkü “CHP bana şunu yaptı” diyor. Kürt meselesinin çözülmesi bu ülkedeki demokrasi için en elzem meseledir. Türk solu eğer yeniden çıkacaksa ortaya, bence Kürt meselesinin çözülmesinden sonra çıkacaktır. İkinci mesele din meselesi ve bu din meselesinin alt başlığı Alevi ve Sünni meselesidir. Türkiye’de müthiş bir Alevi nüfus var ve bu Alevi nüfus yeni yeni uyanıyor ve haklarını istiyor. Şimdi bütün bunlara baktığınız zaman dediğimiz gibi başka bir Türkiye mümkün ama zor. Biraz önce 3 bin yıllık imparatorluktan bahsettim, bunun olumsuzluğundan bahsettim ama olumlu bir yanı var, 3 bin yıl boyunca biz çok kültürlü olarak yaşadık; çok sesli, çok kültürlü bir toplumduk biz. Anadolu’nun her yerinde ve bu şehirde Bizantion, Konstantinopolis, Dersaadet, İstanbul; adına ne dersiniz deyin bu şehirde pek çok dil konuşuldu, pek çok din vardı; çok renkli, çok kültürlü.

Bizim Antep’te de öyleydi, bu bir avantaj ve bu aslında hafızamızda, belleğimizde yaşıyor. O nedenle politik yön-

lendirmeler, politik baskılar, politik angajmanlar ırkçılık ve tek seslilikten; gerek İslami tek seslilikten, gerek ırkçılık anlamında tek seslilikten kurtulur ise, o çok sesliliğe kavuşur isek evet, başka bir Türkiye mümkün. Fakat şu anda başka bir Türkiye mümkün mü meselesini ele alırken yeniden rahmetli Marx'a dönmek gerekir, devrim teorisine dönmek gerekir.

Doğru bir şeydir, burjuva devrimlerinde de bu var zaten sadece Marksistlerde yok; bir ülkede devrim ya da toplumsal dönüşüm olabilmesi için nesnel ve öznel koşullar gereklidir denir. Nesnel koşullar nedir? Tek tek insanların, siyasi partilerin, liderlerin etkisinden bağımsız olarak uluslararası ilişkiler, ülkenin sosyoekonomik yapısı, biraz önce söylediğim ülkenin tarihi; bununla beraber oluşan bir değişim isteği. Biz böyle yönetilmek istemiyoruz, biz artık böyle yaşamak istemiyoruz, bunlara hayır diyoruz; bunları sağlayabilecek bir anlayış. Bunun temeli ise ekonomi çok önemli.

Her zaman ekonomi olmayabilir, bir şeyden de patlayabilir olay ama ekonomi çok önemli, çünkü geniş halk kitleleri biraz önce sözünü ettiğim özellikle Türkiye'deki bu topraklardaki geniş halk kitlelerinin bir direnme, bir isyan geleneği olmadığı için onları ilgilendiren en temel mesele, böylesi bir bilinç olmadığı için en temel mesele ekmek meselesi; gül meselesi değil, şiiir meselesi değil, ekmek meselesi; onur meselesi değil, ekmek meselesi. O

yüzden ekonominin kendisi ne yazık ki pek hayırlı bir yere gitmiyor, zaten yoktu, yani çok kırılan. Ekonominin kendisi, sadece ekonomi değil, örneğin Suriye meselesi. Suriye bir felaket 2 milyona yakın göçmen var ve Suriye’de Esat kazanıyor inanılmaz bir şekilde. Oradan çıkabilecek bir şey. Bütün bunlar değişimi sağlayabilir, yeni bir Türkiye yaratılabilir ama yeni Türkiye nasıl olacak? Yeni Türkiye bundan daha iyi mi olacak, daha kötü mü olacak? İşte o zaman da nesnel ve öznel koşullar dedim, nesnel koşullar değil öznel koşullar devreye giriyor. Bu yeni Türkiye’yi kimler kuracak? Politik partiler ortaya çıkıyor. Hangi politik parti? Tabii ki sivil toplum örgütleri gündeme geliyor, tabii ki cemaatler gündeme geliyor evet ve bunların bu yeni Türkiye’nin kuruluşunda rolleri ne olacak?

Bu soruların hepsinin cevabı verildiği zaman ancak yeni bir Türkiye mümkün mü ortaya çıkıyor. Görünen o ki Türkiye’nin ekonomik olarak geleceği pek parlak değil. Bu yıl çok fena özellikle. Bütün ekonomi uzmanları bundan bahsediyor ve görünen o ki rejim giderek otoriterleşiyor, hukuku ortadan kaldırıyor. Biliyorsunuz demokraside güçler ayrılığı diye bir şey vardır; yürütmenin, yaşamının, yargının birbirinden bağımsız olması, birbirini denetleyebilmesi oysa görüyoruz ki artık yürütme, yürütme de değil bir kişi, sadece bir kişi bütün her şeyde karar verici olmak istiyor, her şeyi belirlemek istiyor, kendi atadığı adamlarla çatışma pahasına bunları yapabiliyor.

Diğer yandan yolsuzluk, toplum çürüyor, toplum baştan aşağı çürüyor, ahlaksızlık bir değer yargısı olarak artık utarılmayacak bir şey olarak algılanıyor; “Çalıyor ama çalışıyor”, “Biz de yolumuzu bulalım”. Bundan önce de vardı. Cem Uzan’ın partisi yüzde 6 oy aldı bu ülkede, yüzde 6; sol partiler hiçbir zaman yüzde 6 oy alamadılar, mümkün değil. Solun en yüksek aldığı oyu anlatmak isterim size, yine burada yaşı müsait olan arkadaşlar bileceklerdir, en umutlu günlerdi bizim için 1977 yılı. Ecevit CHP’nin başında, ülke neredeyse bir iç savaşı yaşıyor; solun bir grubu, Türkiye Komünist Partisi de onların içerisindeydi, CHP’yi destekledi.

Ben 17 yaşındayım. Hiç unutmam sürgün ettiler bizi “Antep’te okuyamaz” diye, Diyarbakır’dayım. Diyarbakır’da seçim çalışması yapıyor, duvarlara yazılar yazıyoruz. Henüz PKK falan yok, Ulusalıcı falan diye çok küçük bir grup o zaman PKK, DDKD var, Kemal Burkay’ın grubu çok güçlüydü o zaman Kürtlerin arasında. O akşam o kadar yaklaştık ki ilk kez, adı ne olursa olsun bir sol parti CHP “Artık hükümet oluyor galiba” dedik, olmadı. Bunu Türkiye halkını tanımak için anlatmak isterim. Çok büyük değişimler gerekir, sol olması gerekmiyor, soldan söz etmiyorum; demokrasiden söz ediyorum.

Biraz önce söyledim, hani nasıl bir Türkiye olacak bunun resmini yapamam size ama şöyle olabilir: çok sesli, çok renkli, çok kültürlü; kimsenin dinine, kimsenin yaşama bi-

çimine, kimsenin politik görüşüne, kimsenin kendi dilini konuşmasına kendi kültürünü yaşamasına müdahale etmeyen, hep beraber yaşanabilen bir anayasayla, gerçekten ama anayasayla, bir diktatörlük ilan eden anayasayla değil; anlatılabilmiş, tarif edilmiş bir Türkiye mümkün, çünkü şu anki sistem yürümez. Alınan oy belli, 55 milyon oy var, AKP bu oyların 20 milyonunu aldı. 35 milyon insan katılan ya da katılmayan bunlar oy vermedi. Bu oyla, 20 milyon oyuyla bütün bu topluma kendi görüşünü dayatamazsın, eşyanın tabiatına ters.

İki ay önce ben Berlin, Paris ve Brüksel'deydim. Batı'da Tayyip Erdoğan algısı, Saddam algısıdır. Saddam'dan bahsediyorlar. Öyle değildi, iki yıl önce Londra'da kitap fuarındaydım, enteresan bir tartışma olmuştu. Hatırlayacaksınız bu tartışmayı, Kılıçdaroğlu Avrupa Birliği Parlamentosu'nda bir konuşma yaptı ve konuşma yaparken de Tayyip Erdoğan'a "Diktatör" dedi. Avrupa Birliği'ndeki sosyalist grubun başkanı olan adam Kılıçdaroğlu'nu uyardı, "Tayyip Erdoğan muhafazakâr demokrat bir insandır, o bir diktatör otoriter gibi değildir" dedi iki yıl önce. İki yıl sonra bütün dünya, Avrupa'nın başkentlerinde budur, dünyada algı inanılmaz korkunç bir yerdedir. Ne önemi var? Çok önemi var.

Dünya bir köy; sen bu köyün bir sokağındasın. Öteki sokaktakiler sana karşıysa ayakta duramazsın, çözüm değil. Biz de beraber batıyoruz, biz de beraber gidiyoruz, kor-

kunç olaylar oluyor. Bunun tarihi kendi mantığı var. Bütün bu baskılar bambaşka bir şey, çünkü bu hareketi yaratan da vesayetçi dönemdi, özgürlüklerin kısıtlanmasıydı, tabii bunu da görmek lazım. Yıllardır, işte 12 Eylül'ü yarattı. 12 Eylül solu bitirdi, bunlar panzehirler, toplumun panzehirleri; sol olacak, sosyal demokratlar olacak, liberaller olacak, muhafazakârlar olacak; bu çalışmanın içerisinde bir demokrasi çıkacak. Birini kaldırdığın zaman yapı çökmeye başlıyor. Çöken yapı budur ve bunun nedeni tabii ki 12 Eylül rejimidir.

12 Eylül rejimi kendisi yarattı bunları. Yaratan, var eden 12 Eylül rejimidir. Başka bir Türkiye mümkün mü? Biraz sizin sayenizde, siz dediğim buradakiler değil, şurada o kadar azız ki, o kadar azız ki. Taksiye biniyorum, taksiyle gidip geliyorum işime ve takside hep soruyorum “Hocam nasıl durum, petrol?” Biliyorsunuz petrol acayip düştü 120 dolar olması gereken varil şimdi 49-48 civarında, konu açılınsın diye taksiciye soruyorum. “Benzin ucuzladı mı” diyorum, “Abi yok ya, 5 lira ucuzladı”, oradan lafa giriyorum “Nasıl, insanlar mutlu mu” diyorum, “Abi, arabaya binen herkes küfrediyor ama ben anlamıyorum bunlara kim oy veriyor?” Çünkü onlara oy veren insanların arabaya binecek parası yok, o insanlar taksiye binemiyorlar.

Bu anlamda gerçekten başarılı bir örgütsel çalışma, başarılı bir kitle çalışması; ne dersenez deyin siz ona bu var ve onlar her zaman halkı çok iyi tanıyorlar, çok iyi tanıyorlar.

Bu ülkede çok iyi tanıyan iki lider var; bir tanesi Tayyip Erdoğan, diğeri Abdullah Öcalan. Bakın, Abdullah Öcalan siyasete atıldığı zaman bizim koca koca örgütlerimiz vardı. TKP, Dev Yol, TİP, DİSK falan inanılmaz, o ise küçücük bir gruptu ve şu anda Kürt hareketinin sorumlusu oldu. Acımasız bulduk, davranışlarını onaylamıyorum, şiddeti hiçbir zaman insan öldürmeyi onaylamam.

Tayyip Erdoğan'ın seçim çalışmalarını ve taktiğini de onaylamam. Vicdanla baktığınız zaman siyasete başka bir şey ortaya çıkıyor. Siyasetin kendisi gerçekten kirlı bir şey. Nazım Hikmet Kurtuluş Savaşı Destanı'nda şöyle anlatır, bir işbirlikçinin öldürölmesını anlatır, herifi pusuya düşürürler düşmanla işbirliği yapmaktadır ya da düşmanın kendisidir belki de adam. Ateş ederler adam yaralanır ama ölmez, öldürmek isteyen adam da aşağı iner, adam deniz kıyısına iner, gökyüzünde bir dolunay vardır, adam yaralı bir şekilde vurulan hedef, yani öldürülecek hedef, şahıs düşe kalca ilerlemektedir. Bizim kahraman olan da yaklaşır, adamla göz göze gelirler, adamı öldürür bizimki ve orada Nazım şöyle der: "Böylesi durumda ya vicdansız olacaksın ya da dehşetli namuslu olacak yüreğın/Çok şükür o vicdansız yine [?]" der.

O yüzden başka bir Türkiye mümkün mü derken "Evet, mümkün" diyemiyorum. Sadece mümkün diyorum, uzun sürecek, çok uzun sürecek bir kültürel çalışmanın sonunda sadece politikayla değil sanatla, eğitimle, davranışla,

komşumuzla olan ilişkimizde hatta; bunlar çok önemli şeyler, bütün bunlarla değişecek, çok çok uzun bir zamanda bütün renkleriyle, hiç kimseyi yok etmeden, hiç kimseyi ortadan kaldırmadan başka bir Türkiye mümkün. Moskova'da okurken bir anı vardır, hiç unutmam. Bir gece, bizim okulumuz şehrin dışında, illegal partiyiz ya tespit edilmesin diye şehrin merkezinde değil, dışarıda kalıyoruz. Şehrin merkezinde tiyatro oluyor, konferanslar oluyor, Bolşoy'a gidiyoruz.

Bir gece dönüyoruz nisan ayları, ormanın içerisinden geçiyor araba, arabanın içerisinde bütün yabancı öğrenciler var; sadece Türk komünistleri değil Guatemalılar, İranlılar, İspanyollar, hepsi beraber dönüyoruz. Ormanın içinden gidiyoruz gece, karanlık. Bir baktım karşıdan ışıktan bir ırmak bize doğru geliyor. Işık, ırmak, "Yangın var galiba" dedim, şoför "Yok yok" falan yaptı. Paskalya, komünizm döneminde insanlar kiliseden çıkmışlar, binlerce insan [meşalelerle]; yasaklamayla ne yapabilirsiniz, neyi yasaklıyorsunuz? Öyle bir şey yok. Herkes olacak, herkes istediği gibi yaşayacak, buna izin vereceksin, sen de var olacaksın. Karşıtlarını yok eden, kendisi de yok olacak, çok açık bir şey.

Yine bir anı, bu Hıristiyanlıkla ilgili bir şey. Şaman bir tür köyü, Stalin dönemi. Şaman, bunların tanrısı çınar ağacı. Köyün ortasında bir tane çınar ağacı, bin yıllık, belki 2 bin yıllık kocaman, buna tapıyorlar; kültürleri bu. Stalin ve bi-

zim yoldaşlar geliyor, “Saçma bir şey bu, din yoktur, ağaca mı tapıyorsunuz, kesin ağacı” diyorlar, kesiyorlar ağacı. Kimse sesini çıkaramıyor. Ertesi sabah da gelip götürecekler, ertesi sabah geliyor Stalin’in adamları ağaç yok, herkes tanrısının bir parçasını alıp evine götürmüş. Hiçbir şey elde edemezsiniz.

Bu topraklarda yaşayacaksak yok etme üzerine değil, birlikte yaşamak üzerine bir kültür oluşturmalıyız ve bu mümkün. Ben bunu anlattığım zaman kimse karşı çıkmıyor. Antep’te konuşuyoruz, Antep’te Ermeni nüfus çok yoğundu geçen yüzyılın başında ve konuşulunca Ermeni milletini hemen tırnaklar çıkıyor, e Ermeni yemeğini yiyorsun niye [?] abi? Yemekte ırkçılık yok. Hangi yemek güzelse yiyoruz, yerken de “Pis Rumlar, Pis Kürtler, Pis Lazlar, Pis İngilizler”. İngilizler pis değil de yemekleri çok başarılı değil tabii ama biz yiyoruz, aynı bunun gibi olacak abartmadan. Bizi güzel kılan şey bu kadar renkliliğimiz.

Çok basit, doğada da ırkçılık yok. Bakın, bir nehir bir denize ulaşmıyorsa, bir başka ırmağa ulaşmıyorsa, bir okyanusa bir göle dökülmüyorsa kirlenir; insan ırkı da öyle. Irklar, ırkların kanı birbirine karışıkça güzelleşiyor. Karışmazsa çirkinleşiyor. Melezler niçin güzel abi? Bizim Türkler son dönem gençlerimiz çok güzel, daha önce emperyalizmin gıda hışmına uğramışlardı, yiyecek yoktu, protein alamıyorduk, valla protein olmadığı için kavruk, güdük kaldık. Şimdi gençlerimiz; kızlarımız, oğlanlarımız uzun

boylu nasıl güzel çocuklar. Eskiden biz Avrupa hayranıydık, şimdi Avrupalılar. Benim yayıncım var bir tane İsveçli, müzisyen. “Ahmet sizin kızlar ne kadar güzelmiş” dedi, sert “Güzel tabii” dedim. Başka bir Türkiye mümkün, böyle olursa mümkün.

Gidiyoruz hızla, hızla bir felakete doğru gidiyoruz. Ha umut tükenmez, dünya var oldukça umut tükenmez, bu felaketten de yeni dersler çıkarırız, 12 Eylül’ü yaşadık biz diyeceksiniz, haklısınız. 12 Eylül daha korkunçtu, biraz önce sevgili kardeşime anlatıyordum. Şimdi gözaltına alıyorlar, en azından yanında avukatın var, o gün gözaltına alıyordu, 90 gün işkence ediyordu, öldürüyordu, hesap da soramıyordun; 90 gün, afiş astığı için beş yıl ceza. Basının üzerindeki baskı bugün daha fazla olabilir ama o zaman gerçekten öyle, çünkü daha temkinliyi.

Bir de burada yaşama biçimini dayatmıyordu 12 Eylül yaşama biçimini dayatmıyordu. Bir politik yasaklar zinciri vardı 12 Eylül’de ama şunu değiştir demiyorlardı. Evet, belki Müslümanlar üzerinde tabii baskılar vardı, başörtüsü üzerinde baskılar vardı ama bütün olarak bugünkü gibi yaşam biçimini değiştirme, içki içeni hakir görme, laik kesimi hakir görmek tahkir etmek yahut kendisinden olmayan diyelim ki cemaatse, şimdi bunları ajan, hain olarak ilan etmek falan biraz daha gerideydi ama terör korkunçtu, bunu da kabul etmek lazım. O dönem bitti. Ben Twitter’de yazıyorum, o dönem bitti diyorum, “Ama Kenan Evren” diyorlar,

ölse ne olur, önemli olan yargılanması, vicdanlarda yargılanması, biz bugün onu yargılıyoruz. Keşke tabii şöyle olsaydı, Yunanistan'da olduğu gibi Yunanistan'da darbeden sonra, bizdeki gibi darbe oldu Yunanistan'da biliyorsunuz, darbeden sonra generallere ne yapacaklarını bilemediler, sıkıştılar, burjuva siyasetçilerini çağırdılar ve dediler ki onlara “Tamam, biz beceremedik darbe olunca, iktidarı size vermek istiyoruz”. Kim? İşte Pasok, muhafazakârlar; hepsini toplayıp dediler ki iktidarı size vermek istiyoruz.

Onlar şöyle dedi “Önce yargılanacaksın, sen anayasayı çiğnedin”. Bu ülkede anayasayı çiğnedi diye gençleri astılar. Önce yargılanacaksın, kimse asılmasın, idam cezasına karşıyım ama yargılanacaksın. Bizimkiler öyle demedi; günah çok büyük, Demirel, Ecevit, siyasetçiler “Siz yargılanacaksınız” demediler hiçbir zaman. Her zaman biraz önce söylediğim kutsal devlet var ya Hititlerden, Romalılardan, Osmanlı'lardan gelen kutsal devlet var ya, o kutsal devletin bekası için insanların kanını helal gördü bunlar. Tayyip Erdoğan'ı yaratan iklim bu iklim, yaratan kültür bu; birden bire çıkmadı bu adam. Her zaman devlet onlar için kutsaldı, insanın hiçbir önemi yoktu. Kadın söyledi Çiller “Devlet için ölen de öldüren de bizdendir” diyecek kadar katil ruhlu başbakanlarımız var bizim. Kutsal devlet; insan nedir, kul nedir? Çünkü Tanrı'dan alıyor yetkiyi Allah'tan alıyor, öyle düşünüyor. Bu kırılmadan başka bir Türkiye'nin mümkün olacağını zannetmiyorum.

Önce bu anlayışın tümüyle yerle yeksan edilmesi lazım. İnançlı olan insan diyecek ki ben Allah'a hesap veririm, öteki diyecek ki Anayasa'yla bağlıyım sen kimsin ama bunu söyleyecek ve bunun için Gezi'de olduğu gibi so-kağa çıkacak, oy kullanacak, karşı çıkacak, örgütlenecek. Buraya geldiğimizde Hüseyin Yoldaş başka bir Türkiye mümkün yoksa zor.

Hüseyin Çakır: Açılış konuşmasında söylediğim gibi soru çengellerini kafamızın bir köşesine astın. Bence çok güzel bir sunum oldu, çok teşekkür ederim.

Hakikaten başka bir Türkiye derken, şimdi bunun politik bir Türkiye, sosyolojik bir Türkiye, bir yandan da Bergson'un felsefesinde olduğu gibi "tarih kendi sürekliliği içinde, geçmiş bugünleşerel sürekli ilerliyor."

Bu salondaki insanların zihin dünyası, kapıdan çıktıktan sonra da bir gazete okuyunca, bir roman okuyunca nasıl değişiyorsa, toplum böyle değişiyor. Esas hikâye Türkiye'yi siyasal olarak yeniden kurmak. Maalesef o kadim devlet dediğimiz, kadim devletin zihniyeti önümüzde sürekli engel. Toplumun yüzde 15-20'sinin bütün sorunları daha soyut kavramlar, soyutlar olaylar, değer ifade eden, belli bir ahlak ifade evrensel değerlerdir. Toplumun çoğunluğu için bunlar öncelikli değildir. Bir yazı yazdım çok partili hayata geçişten günümüze kadar oy verme davranışı nasıl olmuş? İki blok tarihsel blok çıkıyor karşımız: Demokrat Parti ve Cumhuriyet Halk Partisi geleneği.

Demokrat Parti geleneği: İsterseniz bunu muhafazakâr milliyetçi, Osmanlıcı, İslami yaşam tarzını, değerlerini hayatın her alanında egemen kılmayı amaçlayan “sağ” ideolojik, siyasi gelenek. Bunun içerisine MHP’den tutun işte AKP’den, MHP’den, Saadet Partisi böyle bir Yelpaze. Öbür tarafta da CHP, İşçi Partisi’nden ÖDP’ye kadar alın. Şimdi tarihten üç rakam okuyacağım.

1950’de Demokrat Parti yüzde 52, Millet Partisi 4.6 almış; toplam yüzde 56.8; 1950. Çarpıcı olması açısından 1961 Adalet Partisi yüzde 34.8, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi 14, Yeni Türkiye Partisi 13, toplam yüzde 63.2; tarihi atlıyorum geliyorum 1987’ye. Anap yüzde 36.3, DYP 19, MÇP 2, Refah Partisi 7.2; toplam 65.9; 2002 seçimlerine geliyosun, Ak Parti 34, Anap 5.1, Büyük Birlik Partisi 1, Doğru Yol Partisi 9.5, Genç Parti 7.2; 57.1 ve 2011 seçimleri AKP 49.8, MHP 13, Saadet Partisi 1.3, Demokrat Partisi 0; toplam yüzde 42. Şimdi gelelim öbür tarafa CHP 1950’de 39; ulusalcı, Kemalist, laik yaşam biçimini benimsemiş, Cumhuriyetçi böyle bir blok; CHP’den İşçi Partisi’ni, ÖDP’yi de içine alarak. Sosyalist sol yüzde biri bile hiçbir bir zaman bulamamış. İstisna, 1965 seçimlerinde TIP 2.9 almış.

1950’de 39 CHP’nin oyu, ondan sonra atlayalım, 1987’e SHP 24.8, DSP 8.5, toplam 33.3. 2007’de CHP 20.9, toplamı 28.5; 2011’de de yine CHP ve türevleri 26.2, yani kaç yıl olmuş? 1950’den 65 yılda ortalaması şu tarihsel blok yüzde 63-yüzde 28’a sıkışmış durumda. Arada 1970’te Ecevit’in

41.2'si var, o çok daha farklı bir şey, çünkü milliyetçiliğin yükselmesi, Kıbrıs'a girdi. Burada bir şey var; bu tarihsel bloklaşmayı şimdi maalesef sayın Cumhurbaşkanı ve AKP İslami kimlik ve bütün ötekiler olarak kurmaya çalışıyorlar. Çok hayretler içerisinde kaldığım Mustafa Şentop gibi bir anayasa hukukçusu, "AKP'nin karşısında olan herkes düşmandır" gibi bir laf söyledi ki, hakikaten yüreğinde birazcık vicdan olan bir savcının harekete geçmesi lazımdı. Yeni bir tarihsel bloklaşma dayatılıyor. Burada hakikaten yeni bir Türkiye mümkün mü? Evet, mümkün. O zaman bu yeni bir Türkiye'nin önünü açacak olan mesele ne, biliyor musunuz? Tam da Ahmet'in söylediği zihniyet meselesi. "Sen değişmiyorsan tarih seni değiştirir"...

Ahmet Ümit: Bir şey söyleyeceğim, artık meseleyi tanımlarken; politik alanda tanımlarken ya da zihniyet alanında tanımlarken sağcı-solcu kavramlarından kurtulup tıpkı faşizm dönemlerinde olduğu gibi; hani faşizme karşı direniş dönemlerinde olduğu gibi gerçekten demokrasiyi savunan insanların birliği, yani onların politik kimlikleri, dini inançları, etnik kökenleri değil de hakikaten biraz önce söylediğimiz çok sesli, çok renkli, özgür bir Türkiye istemeliyiz. Bu Türkiye'yi savunan insanlardan oluşacak bir zihniyet anlayışı, bir birlik; politikada da, çünkü öyle ortaya çıkıyor. CHP'ye baktığımız zaman CHP kuruluş partisi, bakıyorsun korkunç faşistler var içerisinde, faşist adam yani herkese karşı; Müslüman'a Kürdüne karşı faşist, Kürt meselesinde hâlâ inanılmaz tutucu tavırlar sergileyen insanlar var.

Ayrıca az bir grup olabilir ama AKP'nin içerisinde işte bu oylamada da çıktı, bazı kesimler hâlâ var ki şeyi bekliyorlar aslında, bir fırsat olsa biz bu Türkiye'yi istemiyoruz diyen çok insan var, çünkü en çok mutsuz olanlar muhtemelen onlar, yani düşünün bir tane anam var; bize her şeyi yaptırıyor. Böyle bir partide yer almak korkunç bir şey ya. Biri diyor ki "Siz bunu yapacaksınız", bir şey söylediğinde "Öyle değil" diyor. Allah Allah, nasıl şaşırmasın adam. Orada da mutsuz insanlar var. Tabii sorun, burada biraz önce senin sıraladığın çok değerli veriler var ama artık sorun "A" partisi, "B" partisi, "C" partisi olmaktan çıkmıştır, Türkiye'de böylesi bir Türkiye'yi özleyen insanlar var; onların etkinliği, onların faaliyeti. Bu sadece siyasi faaliyet değil, her şeyle ilgili bir süreç olur ise, olur ise diyorum, çünkü olacak filan diye konuşamıyorum -14 yaşında olsaydım konuşurdum, tekrar söyleyeyim- bir yere gidebilir.

Hüseyin Çakır: Belki yeni bir "biz" tanımı yapmak gerekiyor, yani çoğulculuk, çok kültürlülük, o çok sesli bilgiyle o "biz" işte tam da değerler, demokrasi değerleri, evrensel hukuk, ahlak vs. değerleri çerçevesinde yeni bir Türkiye mümkün. Evet, çok teşekkür ederim. Şimdi on dakika ara veriyoruz; çay, kahve bizi bekliyor, sonra soru cevaplarla devam ediyoruz.

Soru - Cevap

Sinan Şanlıer: Tam kelimelerini veremeyeceğim ama yeni Türkiye'nin yapılanması veya o noktada bir yere oturması konusunda bir şeyler söylediniz. Bu meyanda 1908 devriminden bahsettiniz ki Osmanlı'nın son yılları. [?] şimdi bana sanki Osmanlı'nın sistemi ile ilgili bir şeyleri tartışmamız, konuşmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Bu perspektifte azınlıkların veya halkların birbirleriyle ilişkisini düşündüğünüz model içerisinde nasıl tanımlıyorsunuz? Nereye oturacak?

Ahmet Ümit: Şimdi aslında 1908 devrimi çok enteresan. Başladığı zaman 23 Temmuz 1908 günü Selanik'te başlıyor devrim, İstanbul'da değil. Makedonya'da biliyorsunuz Resneli Niyazi dağa çıkıyor, ardından çeşitli Enver ve Ohrili Sabri dağa çıkıyor, ardından hepsi patlak veriyor ama dediğim gibi halkın değil esas olarak asker, sivil, aydın kesimlerinin yaptığı bir şey ama çok enteresan bir şey var Selanik'te bir yıl sonra çok şey değişecek. Herkes orada, Marksistler var mesela, Selanik'te yaşayan Bulgarlar var. İstanbul gibi Selanik de o zaman; her kesim var, Yahu-

diler çok yoğun olarak var. Yahudiler oraya II. Bayezit döneminde geldiler, nüfusun yüzde 50'ye yakını Yahudi. Rumlar var, Slavlar var, Türkler var, bir miktar Ermeni var, çok az Kürtler var manavlık yapan ama ilginç bir şey, o gün Selanik'te her yerde, her dilden, herkes özgürlükten bahsediyor; özgürlük, kardeşlik, eşitlik ve adaletten bahsediyor.

Daha sonra 31 Mart'ta ayaklanma başladığı zaman biliyorsunuz Selanik'ten hareket ediyor, kalkıyor buraya gelmeye başlıyor, onların içerisinde toplumun her kesiminden insan var; Marksistler var, komünist olmayan Marksistler var, Anarşistler var; inanılmaz bir özgürlük hareketi var ilk bir yıl. Bir yıl sonra İttihat ve Terakki bütün 1 Mayıs'ı yasaklıyor, hepsini ortadan kaldırıyor, tek tipliliğe dönüşmeye başlıyor.

Günümüzde tabii şundan bahsediyorum çok açık bir şekilde bana göre, ben bir idealden, bir hayalden bahsediyorum. John Lennon'un söylediği gibi "Bir hayalim var". Halkların ya da cemaatlerin ya da burada yaşayan herkesin ötekine zarar vermeden bir arada yaşamasından bahsediyorum, özgür olmasından bahsediyorum, onun üzerinde bir engelleme ve sınırlama olmamasından bahsediyorum ama bu şu değil: "Ben senden daha akıllıyım kabalık", "Ben senden daha üstünüm" değil. Hep beraber yaşayacağımız ortak politik, eğer politik bir şeyden söz ediyorsak bir anayasadan tabii ki bahsediyorum. Bu anayasanın ön-

celikle temelinde yürütme, yasama ve yargının birbirinden bağımsız olması gerekiyor. Bu yasa temelinde bütün kültürlere saygı ve bütün kültürlerin var olma hakkını tanıyan; buna eşcinsel hayat da dâhil elbette insanların yaşam tercihlerine saygı ya da insanların nasıl yaşayacaklarına –kendilerinin karar vermesi– dâhil hepsinden bahsediyorum. Bunu koruyacak tek şey böylesi bir anayasa ve bu anayasaya bütün partilerin bağlılık göstermesi.

Diyelim şu anda Amerika’da olan burjuva bir yapıdan bahsediyoruz. Buna rağmen diyeceğiz ki “Görüyorsun Amerika’da da Zencilere, pardon Siyahilere karşı bizim de ağızımız alışmış, bir şiddet var” e, o olacak ama en azından böylesi bir konsept içinde birlikte yaşamaktan söz ediyorum. Söylemek istediğim daha önemlisi şu: tarih kitaplarında da öyle başlıyor ya, 1071’de Alpaslan beyaz kefenini giydi, atından indi, namazını kıldı. Bizde tarih bu, bu yanlış, tarih böyle başlamayacak. Tarih bu değil, Anadolu’da tarih şöyle başlıyor: Homo Sapiens’ler Afrika’dan geçerken Anadolu’ya geldiler. Göbekli Tepe’de bulundu 12 bin yıllık, Urfa’da. Çatalhöyük var Konya’da 6 bin yıllık. Tarih buradan başlayacak, biz tarihimizi Türk ve Müslüman olanla sınırlamayacağız.

Evet, Türk olabiliriz ve gurur duyarız; Müslümanız ve gurur duyarız veyahut Hıristiyanız, Rumuz, Ermeniyiz, Yezi diyiz, Lazız, Çerkesiz gurur duyarız bu başka bir şey ama sen kültürünü “1071’de” [diyerek] bunu anlatıyorsun tarih

kitabında, yalan ve aptalca, çünkü bu toprak diyor ki 200 bin yıllık sana bir şato veriyorum, 200 bin yıllık tarihimiz bizim. Şurada Yarımburgaz Mağarası var, 200 bin yıllık. Sen diyorsun ki “Hayır 1071”. 199 bin yıl yok, niye? Deli misin? “Onlar pagan, onlar Hıristiyan, onlar bilmem şu”. Bunun kırılması lazım hocam, önce böyle başlayacağız. Ben yurtdışındaki konferanslarımda böyle başlıyorum: “Biz çok sesliyiz, çok kültürlüyüz”. Hititler Hint-Avrupa dilini kullanıyordu. Hitit dilini çözen bir Çektir. Hint-Avrupa dili, yani bugün Almanya’nın, İngilizlerin, İspanyolların hepsinin kullandığı dil, kökü orada, çünkü Kafkasya’dan inen bir halktı.

Burada bütün halklar var. Ben kendimi tarif ederken açıkçası şöyle tarif ediyorum: Ben Hititliyim, Romalıyım, Selçukluyum, Osmanlıyım, Likyalıyım, Frigyalıyım, Urartuluyum ben buyum, evet. DNA testi yaptırsak da yanlış çıkmaz. Şimdi DNA testi yaptırsak herkes birbirine karışmıştır burada. Burası medeniyetler beşiği, hepimiz birbirimize karıştık, bundan güzel bir şey olabilir mi ama kendini tarif ederken diyorsun ki “Ben Türkiye Cumhuriyeti vatandaşım”, “Türküm”, “Kürdüm”, “Ermeniyim”, “Rumum”, “Hıristiyanım”, “Müslümanım”, ne bileyim işte “Aleviyim”; sen neysen osun, bana ne? Benim hakkım yok ki sana karışmaya. Sen öyle bir şeyle kendini tarif ediyorsun, saygı duymam gerekir. “Eşcinselim”; baş üstüne, hiçbir hakkım yok. Böylesi bir anlayış, böylesi bir kültür oluşturmaktan söz ediyorum. Politik yapılanması için söylediğim anaya-

sadır, başka bir şey değil. Benim bilip, anlayıp, bulabildiğim şey bu yani.

Recep Bakırtaş: İnsanlık tarihinin gelişimi olarak olaylara bakmayı yeğlerim, siz de hemen hemen aynı şeyi söylüyorsunuz. Bir de bahsettiğiniz Hitit İmparatorluğu, Roma İmparatorluğu; imparatorlukların bünyesinde sizin gibi detaylara inmeyeceğim ama Roma İmparatorluğu'nun çöküşünde en önemli neden olarak bütün kitaplarda ve diğer anlatılan şeylerde söz konusu ya da bugün Anadolu'ya gelen, Orta Asya'dan gelen, başka yerlerden gelen gerek din veya ırk olarak veya karma olarak gelen insanların oralardaki ekonomik, sosyal, siyasal demeyelim, siyasal daha sonra gelişmiştir; bunların birlikte yaşaması için verilen bir mücadele var ama insan haklarının, bireysel hak ve özgürlüklerin elde edilebilmesi tarihi ise bundan biraz daha ayrı. Daha üst düzeyde düşünüldüğü zaman Aydınlanma çağı denilen Avrupa'da başlayan bir dönem var.

Dini anlamda Hıristiyanlığın, kralların yönetiminin [geriye gittiği] yerine burjuvazinin geliştiği Rönesans ve sanayi devrimi. Bu sanayi devrimleri aynı zamanda aklın, felsefenin ve mantığın önde tutulduğu biliniyor [?] bu dönemde Avrupa'da gelişmeyi sağlarken sizin de bahsettiğiniz Ortadoğu'da dini ritüellere göre veya ırki ritüellere göre hareket eden toplumlarda ise bu aşılamadığından ne sanat eseri, ne çağdaş eser, ne yazdığı bir kitap; hatta Osmanlı İmparatorluğu'nun son döneminde okuma yazma

oranı yüzde 3-5, yani bu dille alakası olmayan bir şey. Anadolu'da yaşayan insanların saraya alınmadığı, Türklerin İstanbul'a sokulmadığı dönemleri okuyoruz. Şimdi böyle bir coğrafyadan gelen bir toplumun Atatürk'ün yaptığı bir devrimdir nispi durum, çünkü Atatürk çağdaş uygarlık düzeyini gösteriyor, antiemperyalist bir halk mücadelesi veriyor ve böyle bir işin yolunu açıyor. Bunun yanında hataları, eksikleri, fazlaları en doğaldır, [?] o da yaptığı şeylerde birçok hataları, insan haklarını kendi bile bahsetmiştir. Şimdi bugüne gelirsek, araları mecburen atlayacağım soru olması anlamında söylemek istiyorum. 2011 seçimleri normal bir Türkiye'de veya demokrasinin "D" sinin olduğu bir Türkiye'de yapıldığını ben kabul etmiyorum, çünkü hırsızlık var; her alanda olduğu gibi oy hırsızlığı da var. Bunun üzerinden yüzde 20, yüzde 24, yüzde 48 gibi rakamlarla avunmamız veya üzerinde çok durmamızı çok doğru bulmuyorum.

Şu anda Türkiye'nin çağdaş demokrasiyi savunan veya insan haklarını, sömürüye karşı olan insanların sayısının en az yüzde 80 olduğuna inanıyorum. İnsanlar ırk, cins, cinsiyetten önce bu emek-sermaye çelişkisinden doğan emeğe saygı, halkın çıkarlarına saygı gösterildiği anlayışı ile örgütlenmesi gerektiğine inanıyorum ama halkın hepsinin ikna edilip de böyle bir şey yapılabileceğine bizim coğrafyamızda çok zor olur, çok zor sürer. Gerektiğinde yeni bir Türkiye diye adlandırılan faşist bir Türkiye'de yaşadığımızı düşünüyorum, siz ne dersiniz?

Ahmet Ümit: Teşekkür ederim. Mustafa Kemal'in yaptığı bir devrim midir meselesini bir süreklilik olarak ele almak lazım gerçekten. Evet, bir devrim, bu devrimin belki sürdürülmesi ama bu devrimin başladığı yer 1908, biraz önce söylediğim gibi. Neden böyle, onu da anlatalım. Şimdi oradaki mesele şuydu, biliyorsunuz bir monarşi var, Abdülhamit var ve Abdülhamit meclisi kapatmış, meclisi açma sözü vererek de iki yıl açıyor ve kapatmış.

Devrim dediğimiz şey nedir? Monarşinin ortadan kaldırılması, en azından yeni bir meclisin olması; bildiğimiz klasik burjuva rejimi dediğimiz şey bu; bir meclisin olması ve bu meclisin seçimler dediğimiz, demokratik seçimlerle ya da seçimle alması. Bu anlamda baktığımız zaman asıl devrim 1908'de başlıyor. Tabii ki ondan sonra 1923'te kurulan Cumhuriyet ve bunun devamında oluşturulmaya çalışılan kurumlar elbette bir devrim, tabii ki bir devrim ama onu unutmamak lazım: her şey 1923'te başlamadı. Tarihle yüzleşiyorsak bunlarla karşılaştırma yapabilmeliyiz ki Atatürk'ün kendisi de bir İttihat ve Terakki üyesiydi. Birinci kadro değil, üçüncü sınıf kadrolardan biriydi ama tarih böyledir işte. Tarih hataları sonucunda Enver'i, Cemal'i ve Talat'ı deşifre etti, attı. 1 Kasım 1919'da İttihat ve Terakki'nin son kongresi yapıldı. Ardından Atatürk devreye girdi, onlar bir Alman denizaltısıyla kaçtılar. Onların yerine birden bire Mustafa Kemal tarih sahnesine çıktı. Orada Victor Hugo'nun lafı gündeme gelir "Zamanı gelen düşünceden daha güçlü hiçbir şey yoktur". İnsanlar

orada çıkarlar; bunun adı Mustafa Kemal, bunun adı Lenin, bunun adı Gani olabilir, çıkarlar ve başka bir şey yaparlar, bu doğru.

Ülkemizde gerçekten şu anda bulunan rejime demokrasi demek çok zor, haklısınız, aynı kanaatteyim. İnanılmaz bir baskı var ve dediğim o üç yapı, yani yürütme, yasama, yargı ve dördüncü ek olan aslında basın üzerinde inanılmaz bir baskı var. Buna baktığımız zaman bu rejimin giderek otoriterleştiğini ve giderek bir diktatörlük havası aldığını rahatlıkla söylemek mümkün. Rahatlıkla söylememiz lazım. Ben de öyle düşünüyorum ama tabii burada yüzde 80 halkımızın keşke öyle olsa buna katılamıyorum, keşke öyle olsa şahane olurdu her şey, çünkü sonuçta öyle olsaydı değiştirirlerdi. Seçimlerde birtakım numaralar yapıyor mu? Yapılıyor, çıktı, gördük; Kağıthane’de yapmışlar ama bu ne kadar, yüzde kaç oranında etkili onu bilmiyorum. Yaparlar, bu zihniyet yapar, yapacak bir zihniyet bu, son derece pragmatik. Aslında dindar referansları olan ama dine de çok sarılmayan, aynında başka yerlere [giden], Egemen Bağış’ın “Bakara makara”sında gördüğümüz gibi kendi inancına da saygı duymayan bir pragmatik, buna biz Makyavelist yönetim biçimi diyoruz. Machiavelli diye bir adam vardı, *Prens* diye bir kitap yazmıştır, iktidarda olmak için her şeyi yapmak mümkün diye. Böyle demek daha mümkün. Evet, sorun o maalesef, konuştuğumuz o, böyle bir meselemiz var, evet.

Ergün Eşsizoglu: Hayat akıp giderken hayatı ıskaladığımızı hissediyorum, ben kendi adıma söylüyorum. Hayatı ıskalamızın, yani hayat bir yanıyla akarken bizim içinde bulunduğumuz aydın kesimin içerisinde bir mahlûk var, benim görebildiğim kadarıyla ak-kara, siyah-beyaz mantığı. Hiç böyle gri bölgeyi tanımlayan, o gri bölgeyi anlatan bir yaklaşım yok. Bunu şöyle izah etmek istiyorum, mesela bizim kuşak, ben 1956 doğumluyum. Benimle aynı yaşta olan kuşak Türkiye'deki bütün değişimleri gördü. Mesela ben çocukken hatırlıyorum –annem babam öğretmen olduğu için çok gezdik biz- annem dere kenarında çivitle çamaşır yıkıyordu, sonra ben annemin gaz ocağında su ısıtıp orada çamaşır yıkadığını hatırlıyorum, ondan sonra elektrik ocağında çamaşır yıkadığını hatırlıyorum, sonra tek gözlü çamaşır makinesi, sonra çift gözlü çamaşır makinesi, sonra tam otomatik çamaşır makinesi ve şimdiki teknoloji. Bunu televizyonda da yaşadım: işte televizyon yoktu radyomuz vardı, ondan sonra siyah beyaz televizyon geldi, sonra biz Diyarbakır'daydık paket yayın geldi, Ankara'da 1 gün önce yayınlanıyordu sonra Diyarbakır'a geliyordu, biz ertesi gün seyrediyorduk, sonra siyah beyaz canlı yayın ve derken şimdi çok kanal. Hayat bir şekilde akıp geliyor, biz bu hayattaki hiç o küçük değişimleri göremedik, hep o küçük değişimlere uzak büyüdük. Şimdi ben oradan şu soruya geliyorum bu ak-kara mantığı bizim içinde bulunduğumuz cemaat-camia için söylüyorum, bu da hayatı ıskalamamızın bir sebebi olabilir mi?

Ahmet Ümit: Tabii. Ben Sünni Müslüman bir ailenin çocuğuyum. Babam dindar bir insandı, dolayısıyla 14 yaşına kadar, yani kitaplarla tanışmaya ya da yeni bir düşünce, farklı bir düşünceyle karşılaşmaya kadar beni etkileyen en önemli düşünce biçimi tabii ki dindi. Ben sonra bunu şöyle fark ettim: benim için doğrular ve yanlışlar var, güzel ve çirkin var. Kuran-ı Kerim'in yerine ya da Kuran-ı Kerim'deki Hazreti Muhammed'in yerini birden bire Marx almaya başladı. Rahatlıkla bunu söyleyebilirim, aynen, şimdi daha iyi daha doğru tahlil edebiliyorum. O zaman böyle düşünmüyordum tabii, ya "Bunlar din, ooo" hemen böyle kaçıyordum, son derece cahil, hiçbir şey okumadan; Kuran hakkında hiçbir bilgim yoktu, Arapça okutuyordu babam, Arapça bilmiyordum. Türkçe harflerle rahatça okuyordum. Bilmediğim bir şeyi reddediyordum, bunu da marifet zannediyordum, bilmeden, çünkü din, "Aman gericilik bu" filan, hiç anlamadan. Marx'ın o notu var ya, Yahudi sorunu üzerine yazdığı bir metin vardır, oradan bir tane cümleyi alır bizimkiler. Hâlbuki altında dinin ne kadar önemli bir şey olduğunu anlatır. "Din halkların afyonudur", bunu alır vazgeçeriz. Geride ise aslında din bir düşünce biçimidir, yani dini anlamadan, dinleri anlamadan, insanın zihniyet tarzını anlamadan anlayamazsınız.

Benim en çok okuduğum kitaplar: Tevrat, Kuran ve İncil'dir ve başucumda. Romanlara başlarken de çok okurum. Orada insana dair çok fazla şey vardır. İnsanı anlamak için onları bilmeniz gerekir ama o güç kafayla, bir de

kolay tabii toptan reddediyor. Okumaya da gerek yok ki “Saçmalık bunlar” diyorsun ve okumuyorsun. Çok sonra anlamaya başlıyorsun, başka bir şey. Kabul etmek zorunda değiliz, reddedebilirsin, saçma da bulabilirsin tabii ama önce anlamak lazım. O yüzden de aynı o dili olduğu gibi yasaklar, günahlar, haramlar; bizde de o vardı. Aynen öyle, aslında Katolik ahlakı birden bire Marksistlerde dönüştü, yani birtakım kurallar var, bunları yapmayacaksın, bunlardan vazgeçeceksin. Çok basit, toplum için hayatından vazgeçmek.

Ötekini de şöyle tanımlıyoruz; toplumu sömürerek hayatta kalmak, burjuvazi, kapitalizm için. Abi ikisinin ortası bir yer var ya var. Neden mutlu olmayalım, önce mutlu ol, mutsuz olma. “Hayır” diyor, “Hedefimize ulaşana kadar cinayetler işleyelim, sonra hedefimizde hiç cinayet olmayacak”; katile dönüştün bile. Katilsin abi. Yaptığın yolculuk seni hedefine vardığında bambaşka bir şeye çeviriyor. Baştan şöyle de: bunu Dostoyevski *Suç ve Ceza* romanında çok güzel anlatır. Raskolnikov diye bir karakteri vardır, son derece mantıklı bir akıl yürütmesi yapar Raskolnikov, hukuk öğrencisidir, parasıdır, parasızlık nedeniyle eğitimi ni tamamlayamayacaktır.

Mahallede bir tane kadın vardır, çok yaşlı bir kadın, tefeci; insanların kanını, iliğini sömürmektedir. Raskolnikov şöyle düşünür: “Abi ben bu kadını öldüreyim, parasını alayım, tamam bir cana kıyacağım ama sonra çok iyi bir hukukçu

olacağım ve belki onlarca insanın hayatını kurtaracağım. Dolayısıyla bir can ölecek ama bin canı kurtaracağım, evet o yüzden ben bu kadını öldürebilirim”. Öldürür, öldürür kadını baltayla, çok acımasız bir şekilde ama insan bundan oluşmuyor. İnsan salt mantık değildir, insanın bir ruhu vardır; evet, bir ruhu vardır. Bunu söylediğiniz zaman Marksizmdeki gibi maddeciler ve ruh olmuyor; var, insanın bir ruhu var. Tabii elle dokunamazsınız, tadamazsınız, kokusu yoktur ama insanın ruhu vardır.

İçimizde iyilik ve kötülük bir arada yaşar. Sapık ve melek hepimizin içinde, katil ve kurban hepimizin içinde, hiç öyle bende yok demeyin, hepimizde var, iyi ki var. Olmasaydı saf insanlar olurdu, akıllı kıt insanlar olurdu. Marifet iyiyi seçmektir, iyi olmak değil. İyi doğan herkes iyidir, emek harcamaya gerek yok ki. Arkadaşımın karısı dünya güzeli, bakayım desem, yalan. Para alabilirsin kimse görmüyor, alırsan hırsızlık; tercih. Bütün mesele bu iyilik denen şeyi tercihimizdir, bu tercihi güçlendirerek; o yüzden orada arkadaşımın karısıyla birlikte olurum diye düşünmen seni kötü biri yapmaz, o işi yaptığın zaman kötü biri olursun. Kıskançlık duyman seni kötü biri yapmaz, kıskançlık nedeniyle kötülük yaptığın zaman kötü biri olursun.

Benim iki yazarım vardır çok severim; ikincisi Dostoyevski'dir, birincisini biraz sonra anlatacağım. Dostoyevski şöyle der “İnsan yüreği iyi ile kötünün savaş

alanıdır, bu hiç bitmez”. Aynısını Hazreti Muhammed söyler “Cihatların en büyüğü kendi nefsinizle yaptığınız mücadeleleridir” en büyük mücadele, çünkü bu süreklili devam eder, sürekli. Bizde de vardır *Bir Devrimci'nin El Kitabı*'nda “Küçük burjuva işleri yapmayın”. Bana bu bir kısmını anlatıyordu, evet. Baktığınız zaman evrensel bilgelik bir yerde kendini ifade eder, bir yerde kendini çıkartır. Benim gibi düşünmeyenleri katil, satılmış, ajan, aptal, gerici, komünist tanımlamam kadar yanlış bir şey yok. Benim gibi düşünmeyen doğru bir şey söyleyebilir. Buna baktığımız zaman, hocam bunu anladığımız zaman bizim için çok iyi olacak; o zaman öfkeden kurtulacağız, o zaman nefretten kurtulacağız. Var olmak için nefrete, öfkeye, “Ben ötekilerden farklıyım”a gerek kalmayacak. Onlar gibi ben de varım diyeceksin, biz de bu bahçede yaşıyoruz, benim de kendi rengim var; bu iyi olan bir şey. Bunu yaptığımız zaman sorun kalmayacak, o zaman da hayatı ıskalamayacağız. Nereleri ıskaladın bilmiyorum ama ıskalamayacağız.

Hüseyin Çakır: Soru sormak isteyen başkaları varsa yazalım yoksa böyle iyi mi?

Katılımcı: Merhaba, biraz önce Hüseyin solun oy oranlarından bahsetti, genel ortalama yüzde 28'lerde, 30'ları pek geçmiş değil. Mesela 1950 seçimlerinde toprak reformu yapacağım diyen, toprağı köylüye dağıtacağım diyen adaya değil, toprak ağası feodallere oy vermiş halk ya

da biraz yakına gelirsek, işte 2014 belediye seçimlerimde Ankara’da bir adam “Belediye otobüslerini ücretsiz yapacağım” dedi ama halk “Ben Ankara’ya boğaz getireceğiz, etrafına villalar yapacağım” diyene oy verdi. Bu olanlarla, istatistiklerle nasıl bir mantığı olabilir? İnsan önce kendine pay düşürüp ona göre hareket etmez mi? Villaya oy verir de bedelsiz ulaşımına oy vermez. Sosyalizm, sosyal demokrasi ülkede bir şeytanlık dili olarak mı algılanıyor, neden korkuluyor? Bir sorum daha olacak; Köy Enstitüleri’nin kapatılması acaba sosyal demokrasiyi şeytanlaştırma projesi ile alakası var mı?

Ahmet Ümit: Şimdi tabii ikisini birlikte ele almak lazım. Bir evet, tabii ki karşı propaganda olacak ve bir kesim öteki kesimi olumsuzlayacak ama diğer yandan bu icraat önemli, hakikaten ne tür bir icraat sunuldu bu insanlara? Neler anlatıldı? Biraz önce devrimi konuştuk, çok büyük bir şey, yapılan şey inanılmaz bir şey, şöyle düşünün arkadaşlar, Selanik diye bir şehir var. Selanik Ankara gibi, uzaklığı aşağı yukarı Ankara kadar ve Selanik Osmanlı şehri. Üsküp diye bir şehir var, Mısır diye bir yer var; bunların hepsi Osmanlı ve birden bire bunların hepsi gidiyor, hepsi ortadan kalkıyor. Koca imparatorluk küçülüyor, küçülüyor, küçülüyor; bunun getirdiği travma inanılmaz bir şey. Buradan genç bir devlet çıkarılıyor, bir cumhuriyet çıkarılıyor. Halk inanılmaz, gerçekten cahil. Yakup Kadri’nin romanını okursanız ne demek istediğimi daha iyi anlarsınız.

Okuma oranını söyledi arkadaşımız, yüzde 5 oranında; durum çok fena. Atatürk Sivas'a geliyor galiba camiye gitmeyecek, diyorlar ki "Mutlaka camiye gitmen lazım", gidiyor. Başka yolu yok, din [?] mümkün değil, adamın niyeti o değil. Aslında belli ki adamın camiye gitmek gibi bir niyeti yok. Ola da bilir, Kazım Karabekir camiye gider mesela Kurtuluş Savaşı'nın önderlerinden ama Atatürk kendisini gitmek zorunda hissediyor. Bir kere halk böyle bir şey ve bu halka yukarıdan, Fransız devrimi böyle değil, Fransız devriminde halk sokaklara dökülüyor, Bastil'i işgal ediyor, orada kim var? Köylüler var, küçük burjuvalar var. Ne kadar işçi sınıfı varsa, o kadar işçi sınıfı var yanlarında. Burjuvazi var, önderlik ediyor, hep beraber halk çıkıyor "Hayır, biz artık Louis'i istemiyoruz, yıkacağız", giyotinle kafasını da kesiyorlar; çok sert bir şekilde, çünkü o da onları öldürmüştü; yepyeni bir şey istiyorlar.

Türkiye'de halk öyle bir şey istemiyor ki Osmanlı'da kimşenin böyle bir derdi yok, umurunda değil, sadece okumuş kesim, aydınlar, işte biraz önce söylediğim Genç Osmanlılar, Jön Türkler, İttihat ve Terakki kadroları, askerler ve aydınlar diyorlar ki "Felakete gidiyor ülke, paramparça". İngilizler ve Ruslar anlaşmışlar, Osmanlı İmparatorluğu'nu paramparça ediyorlar.

Revan'da bir görüşme yapıyorlar 1908 yılında, parçalayacaklar, gidiyor. Bunun için diyorlar "Bir şeyler yapmamız lazım". Halkın umurunda değil. Yakup Kadri romanında

anlatır. Afyon'da geçer roman, bu romanı anlatan kişi de sakat bir Kuvai Milliyecidir. Halka gidip de "Niye savaşmıyorsunuz", nefret eder o "Niye savaşmıyorsunuz? Yunanlılar gelecek", "Yunan kralı Müslümanlığı kabul etmiş, benim için ne fark eder" diyor, "Benim için önemli olan bu" diyor, yani ulusal bilinç, o toprağın kalması bunlar çok çok yukarıda olan şeyler; böyle bir şey yok. Bu noktada bir kadro geliyor diyor ki "Bizim medeni ülkeler seviyesine çıkmamız lazım" ama bu o kadar kolay bir şey değil, bunun için altyapı lazım, ekonomi lazım. Kapitalizmin ekonomisi lazım ki bunun üzerine demokrasi kurabilelim. Kapitalizm olması lazım ki sınıflar ve o sınıfların siyasi partileri ortaya çıksın; yok. Önce CHP'yi kuruyor, ardından Terakkiperver Partisi'ni kurarlar, Atatürk korkar; İttihatçılar işbaşına gelecek diye. Partiyi kapatırlar. Takrir-i Sükûn, Kürt ayaklanması 1925, yani inanılmaz zor bir süreç bu, birdenbire olmuyor, hani bugün kolay konuşuyoruz: böyle oldu, şöyle oldu.

Tarih öyle yazılmıyor ve öyle akıyor, tarihin kendi mantığı var, kimse tarih yazamıyor. Bu nedenle halkın kendi çıkarına olmayan partileri desteklemesi son derece normaldir. Türkiye için değil, dünyada böyle. Fransızlar yıllarca Sarkozy'yi, Berlusconi'yi desteklediler. Her yerde bu mümkün; bu bir aydınlanma meselesi, bir anlatma meselesi ama demokrasinin kendi içerisinde gelip gidebilir ya da Almanya'da Merkel. Gerçi galiba sosyal demokrat koalisyon ortağı mısınız?

Kadın Katılımcı: Evet.

Ahmet Ümit: Sosyal demokratları seviyoruz, Alman Sosyal Demokratları da seviyoruz. O yüzden sevgili kardeşim halkın kendi çıkarının bilincine varması meselesi gerçekten bir aydınlanma meselesi, küçük çaplı aydınlanma meselesi ama asıl aydınlanma başından beri konuştuğumuz bütün o zihniyetin, zihniyet devriminin gerçekleşmesi. Gramsci diye bir tane İtalyan sosyalisti vardır, o bir kavram atmıştı, o önemli bir kavram: hegemonya kısmı tartışılabilir ama kültürü yaymak, yeni bir kültür oluşturmak, yeni bir anlayış. Öyle bir kültür oluşturmalıyız ki orada başka bir kültüre, başka bir anlayışa saygısızlık olmasın. Orada diktatörlere izin verilmesin; bu diktatör solcu olabilir, sağcı olabilir, dinci olabilir; fark etmez, o kültür buna izin vermesin: mesele, bütün mesele bu.

Devrim Bey: Merhaba. Ben siyasi konulara çok değinmek istemiyorum, daha çok romanla alakalı [konuşacağım]. Ben öncelikle roman okuyucuları için şöyle bir eleştiri ya da kendim için özeleştiri yapmak istiyorum. Romanı okuduğunda sanki çok basit, sıradan, mutluluk veren, rahat bir şeymiş gibi algılanıyor. Ben romanın bu kadar küçümsenmesi ya da basitmiş gibi görünmesini doğru bulmuyorum. Siz bir söyleşinizde demiştiniz, içinde tiyatro, şiir, tarih; içinde her şey var. Roman okumanın bence Türkiye’de yeniden ele alınması, sorgulanması gerekiyor; birincisi bu. İkincisi de romancıların roman yazarken oradaki felsefe-

sini, fikrini, mesajını nasıl anlamak gerekiyor? Mesela siz Dostoyevski'nin *Suç ve Ceza*'sında Raskolnikov'un verdiği mesajı, mesela sıradan bir insan şöyle düşünebilir: mantık olarak doğru ama insanın bir vicdanı vardır, toplumsal bir tarafı vardır, bu sanığı mahkûm edilmiştir, yani ben bunu anlıyorum, benzer mesaj bu. Bir örnek daha, ben uzatmadan bir-iki örnek daha vermek istiyorum. Büyük Rus Devrimi'nde mesela Lenin, Çernişevski'nin *Nasıl Yapmalı* kitabı için "Benim başucu kitabımdır" diyor. Düşünün bir felsefecinin, filozofun ya da şeyin değil, bir romanı başucu kitabı olarak görüyor, yani bu kadar ciddi, bu kadar önemli. Toplumun resmini, kişiler arası ilişkileri şeyi bu kadar güzel resmediyor ve diyor ki "Bu kitap benim başucu kaynağım". Burada bir romanın verdiği mesaj, felsefe, fikir ya da nereden başlamalı, nerede bitmelidir.

Son sorum da şu: Tolstoy'un *Anna Karenina* kitabında neticede, sonuçta Anna Karenina intihar ediyor. Burada Tolstoy'un söylediği mesaj nedir? Burada Anna Karenina'yı öldürmek zorunda mı kalmıştır yoksa toplumun koşullarına göre Anna Karenina intihar etmek zorunda mıydı? Tolstoy bunu yazmak için üzülmüş müdür ya da diğer bir açıdan biz üzülmeli miyiz? Cevap olursa sevinirim.

Ahmet Ümit: Teşekkür ederim. Roman her şeyden önce aslında çok enteresan bir şey; soyut, imgesel bir şeydir. Şimdi açacağım, korkunç bir şey söyledim, gıcık bir şey söyledim, söylerken bile çok soğuk bir laf. Soyut imgesel

derken şunu söylemek istiyorum, şimdi birazdan buradan çıkacağız, otobüsler gelecek, hep beraber Haliç'e gideceğiz, güneşin batışını izleyeceğiz hep beraber, hepimiz izliyoruz. Sonra mikrofonu bütün arkadaşlara tutacağız, “Güneşin batışı sizde nasıl bir duygu ve düşünce oluşturdu” diye soracağız. Eminim ki sevgilisinden yeni ayrılmış biri “Kalbim kanıyor bak kıpkırmızı, Allah kahretsin” diyecek. Ötekine soracağız “Ne kadar güzel ya, İstanbul’un güzelliğine başka bir güzellik katıyor” [diyecek]. Mutlu olan bir başkası “Şu sarışın renkler var ya, o sarılar beni çok etkiliyor”, diğeri diyecek ki “Güneş doğar da batar da, bir anlam aramanın âlemi yok, her gün” diyecek. İşte romanlar, şiirler, sanat eserleri bunun gibidir. Biz yazarken kendi kafamıza göre bir şey yazarız ama bu roman basıldığı zaman ve siz okumaya başladığınız zaman sevgili Devrim kardeşim, artık o roman sizindir.

Romanlar, edebiyat özellikle çok demokratiktir. Siz istediğiniz gibi düşünebilirsiniz ve istediğiniz gibi yorumlayabilirsiniz. Her seviyeden insan; Anna Karenina niye intihar etti? Şöyle düşünebilirsiniz “Ağabey, evli barklı kadın, lan git o Prens Vronski ile işi pişir, herifle yat kalk, e tabii çoluğun çocuğun da var, olur mu” diyebilirsin, ben karışmam yahut “Abi sistem çok boktan, kadın tabii ki özgür, yaşlı bir adama vermişler, adam kadınla hiç ilgilenmiyor kadın ne yapsın, tabii ki gidecek. Abi aşık olmuş kadın, aşk için her şeyi yapar” diyebilirsiniz; binlerce yorum mümkün. Benim Sis ve Gece diye bir romanım var, romanda şöyle

bir şey anlatıyorum, çok matrak bir şey, bu örnek daha iyi anlatacak.

Yıldız'da Milli İstihbarat Teşkilatı'nın binası, eskiden vardı şimdi yok belki. Benim başkahramanım Sedat MİT'çi, kar yağmış, arabayla Yıldız Sarayı'nın içerisinde gidiyor, taksiyle. Saraya, oraya gidecek, ben de o sahneyi anlatacağım. O arada kar yağınca biliyorsunuz serçeler yiyecek bulamazlar, bulamadıkları için de karı eşelerler; bir sürü serçe böyle pıt pıt dolaşır ve o karın altından tanecik bulmaya çalışır. Arabayı kullanırken bizim Sedat kahraman başını çevirip bakıyor, serçeleri görüyor "A bunları yapıyorlar" diyor; tümüyle iş olsun diye yazdığım bir şey.

Bir gün yine böyle sevgili okurlarımızla Eskişehir'de beraber sohbet ediyoruz, hiç unutmam. Biri elini kaldırdı, "Ahmet Bey"; ha, bu kitabı niye yayınladım onu konuşuyoruz. Elini kaldırdı "Ahmet Bey bir şey söyleyeceğim, beni çok etkiledi" dedi. "Kitapta inanılmaz bir mesaj var" dedi. "Nedir" dedim ben, böyle deyince de insan korkuyor, ondan sonra "Orada" dedi, "o serçeler var ya, o serçeler; hayat mücadelesini o kadar güzel anlatmışsınız ki, insanın hayat mücadelesi işte böyle; kar yağıyor, o karlar, zorluklar üzerimize üzerimize geliyor, biz orada taneciklerle"; yanlış mı? Değil, çünkü ben bir imge yaratıyorum. Felsefe, politika, soyut kavramsal düşünüş; kavramlar oluşmuş, felsefede kavramlar vardır, o kavramlarla biz soyut, imgesel yazarız. Dolayısıyla ben romanlarımı yazdığımında, benim romanla-

rım doğruları anlatmak için yazılmaz. Sizin doğruyu tartışmanız için yazılır; sen karar vereceksin. Zordur.

İyi roman asla ne yapmanız gerektiğini söylemez, bu doğrudur-bu yanlıştır asla demez. İyi roman “Doğru mudur” der, “Yanlış mıdır” der, “Neden böyle oldu” der, “Sen ne diyorsun okur” der. Bunu hiçbir zaman söylemezler ama bazı romancılar sorarlar “Sen ne diyorsun okur”; böyle dediğim zaman sen düşünmeye başlarsın, böyle dediğim zaman “Yazar saçmalamış zaten bırak ya” dersin, başka kitaplar okuma ihtiyacı duyarsın. İyi edebiyat budur, iyi edebiyat bize nasıl yaşamamız gerektiğini söylüyorsa, affedersiniz boktan edebiyattır. Edebiyat düşündürecektir.

Ben din kitabı yazmıyorum, politika kitabı da yazmıyorum, ideolojik bir şey yazmıyorum, o nedenle de insanları herhangi bir yaşama mahkûm etmek ya da önermek gibi bir amacım yok, resmetmek diye bir amacım var ama bunların hiçbiri bir yerde [görevimiz değil?] edebiyatın görevi senin ruhunu yüceltmek. Sen orada Anna Karenina intihar ederken aşkı için yaşayamadığı bir hayat için, “Bu hayatı alın başınıza çalın” deyip kendini ölüme atan bir kadın, o kadının ruh yüceliği ile karşılaşmak, onun için gözyaşı dökmeyi sende uyandırıyor ya da buna benzer bir şeyi uyandırıyor ya da o kadından nefret ediyorsan “Hayat daha değerli, aşk için olur mu, çocukların ne olacak” diye de düşünebilirsin, bu da doğru. Bu da doğru, bunları uyandırıyor ya ve o kitap seni kendi ruhunda, ken-

di ruhundaki iyilikle, kötülükle, vahşetle, kahramanlıkla, fedakârlıkla yüzleştiriyorsa bak amacına ulaşmıştır. On yıl sonra bir daha oku başka duygular duyacaksınız; büyük bir edebiyat. Politik metinler gibi, ideolojik metinler gibi kuru değildir; demokratiktir ve sizin yorumunuza açıktır. En iyi eser, okurun en fazla yorumuna açık olan eserdir. Öteki türlü bence iyi eserler değildir, çünkü önerdikleri bütün yaşam biçimleri hayat tarafından reddedilebilir ve kalır. Shakespeare birinci yazarım; biraz önce söylediğim ikinci yazarımdı.

Shakespeare bence dünyaya gelmiş geçmiş en büyük yazardır. Bana göre neden Dostoyevski'den daha büyük yazardır dersiniz, tekrar bana göre; edebiyat bana göre, sanat bana göre, çünkü Dostoyevski'nin özelliği insan ruhunun destanını yazmasıdır. Yine *Suç ve Ceza*'da Raskolnikov, sokakta yürüyen 14 yaşındaki Tanya'ydı kızın adı galiba ya da Sonya, Sonya fahişelik yapmaktadır, Raskolnikov kıza bakar ve şöyle düşünür, aynı anda: "Ona yardım etmeliyim, onunla yatmalıyım". Dostoyevski'nin büyüklüğü budur, o cesaretle anlatır. Bunu söylemek cesaret ister, çünkü Rönesanstan bahsedildi, Rönesans iyi bir şeydir ama yanlışları çoktur, çünkü insanı iyi bir varlık olarak ele alır. İnsan iyi bir varlık değil, "İnsan iyi olduğu için, muhteşem olduğu için, akıllı olduğu için her şeyi yapma yetkisine sahiptir" der. Onun üzerine Hitler çıkar, Yahudileri gaz odasında yakar. Amerika Nagazaki'ye bomba atar, iyilik ve doğruluk adına. İnsan hem iyidir hem kötüdür; Rönesans

buydu, o yüzden yıllarca polisiye romanı küçümsediler, “Cinayeti anlatan edebiyat mı olur” dediler. Olur, cinayet o kadar çok var ki toplumda; her gün cinayet işleniyor. Edebiyatın görevi bize ruhumuzu göstermek. En iyi yolu da cinayeti anlatmak.

Dostoyevski insanın ruhunu en iyi anlatan yazarlardan biridir ama Shakespeare bunu ondan önce anlatmıştı. *Hamlet, Macbeth, III. Richard, Kral Lear*; artısı var Shakespeare’in. Bilgisayar diliyle konuşursak Dostoyevski’nin hard diski küçük, Shakespeare’inki çok büyük. Shakespeare saçma sapan şeyler yazar, komik yazar; bir aynaysa eğer edebiyat, hayatta neler varsa Shakespeare’in aynası çok geniştir ve her şeyi kapsar. *12. Gece, Bir Bahar Rüyası*; saçma sapan, boktan bir oyun aslında *Romeo ve Juliet*, herkes onu bilir, aşk yani. En büyük oyunları biraz öyle sayılır; *III. Richard, Hamlet, Macbeth, Otello, Kral Lear, Venedik Taciri*; dev bunlar gerçekten ama ötekileri de yazmıştır, o yüzden Şeko aramızda çok büyüktür ve Shakespeare’in en güzel lafı “To be or not to be” değildir, Shakespeare’in en güzel lafı şudur “Pis iş, tam insana göre”. Evet. Buyurun efendim, başka sorunuz yoksa kapatalım.

Oğuz Başoğlu: Şimdi edebiyattan biraz siyasete dönelim. Şimdi bütün bu anlatılanlardan, özellikle şimdi anlattığın konudan yola çıkarak aklıma gelenleri paylaşmak istiyorum. Özellikle 1989’da Sovyetler yıkıldıktan sonra bizler, hani yüzünü sosyalizme dönmüş bir sürü insan, çocuklu-

ğundan beri bu işlerle ilgilenmeye çalışan, [?] olan insanlar çok büyük hayal kırıklığına uğradı ve bütün siyasete ilgisizleşti. Oradan atıyorum bugüne gelelim, şöyle bir problem yaşıyoruz gibi geliyor bana: dünya görüşümüzü yitirdik aslında biz. Kendimizi tanımlarken hâlâ geçmişle kıyaslayarak tanımlayabiliyoruz. Oysa bugüne ilişkin yeni bir referansımız yok, olanlar parça bölük şeyler, yani bir şeyler söylüyoruz aslında ama bütünsel bir dünya görüşümüz yok. Belki içinde yaşadığımız çağdan kaynaklanan nedenler var. Artık [?] toplumu, dünyayı ve geleceği açıklayan teoriler dönemi bitti, belki sanayi devriminin ortaya çıkardığı teoriler de bitti ya da insanın bütün olarak iyi olduğuna dair teoriler bitti. Aydınlanma ve Fransız devrimi insanı manevi değerlerinden tüm maddiyatlar ve nasıl tanımlayalım? Maddi değerlere yönlendirdi. Kilisenin toplum üzerindeki baskısını reddetmek adına toplumda var olan tüm manevi değerleri reddetmek. Ha, şöyle bir olanak yarattı, *Mikrobun Öyküsü* diye bir kitap okudum, Tübitak Yayınları'ndan yeni, Fransız devrimi sayesinde mikrop araştırmaları yapılabilir ve insanlar o bulaşıcı hastalıklardan kurtulmaya başlıyorlar. Fransız devriminin böyle çok ciddi tıbbi bir etkisi var, çünkü kilise tıp araştırmalarını engelliyor; bu bir din-bilim savaşı.

Bu parantezden sonra şöyle bir durumla karşılaşılıyor ve bu durumu çözemiyoruz, o yüzden de yeni bir muhalefet siyasette aktör olamıyor, çıkamıyor; yerli bir dil konuşmuyoruz, hâlâ çeviri bir dille derdimizi anlatmaya çalışıyoruz

ve o yüzden biz Ak Parti ve diğer muhafazakâr demokratlar, muhafazakâr kesimler gibi derdimizi anlatamıyoruz, yanımızdakine duyuramıyoruz. Bir değişim projemiz kalmadı, var olan iflas etti. Nasıl bir değişim projesini topluma sunacağız, onu bilmiyoruz. Söylediğiniz birtakım laflar var; demokrasi, insan hakları, ifade özgürlüğü. Burada belki şuna bakmak lazım, bilmiyorum katılır mısınız? Bu 141-163 karşısında bir hareket başlamıştı, işte Komünist Partisi'nin yasal olması için. Burada çok ilginç bir bir araya gelme şeyi oldu: 163 karşısındaki Müslümanlarla, 141-142 karşısındaki komünistler, sosyalistler, sosyal demokratlar bir araya geldiler; bu çok ilginç bir deneyimdi. Bugün hâlâ aşamadığımız noktalardan biri bu problem, hâlâ ifade özgürlüğü problemi; ifade ve inanç özgürlüğü problemi, hâlâ insanlar bunu yaşayamıyor; neyse uzatmayayım. Bu dünya görüşü meselesi mesela nasıl çözülebilir sence?

Ahmet Ümit: Şimdi aslında tarihe baktığımız zaman tarihin ilerleyişi çok enteresan. Bizim için çok uzun zaman dilimleri zannettiğimiz şeyler tarih için çok kısa zaman dilimleri. Fransız devriminin oturması bile 50-60 yıllık bir sürece tekabül ediyor. Şimdi sol açısından, yani tarihin o açısından düşündüğümüzde 1871 Paris Komünü, burjuva değil sol bir devrim anlamında. Ardından 1905 burjuva ama 1917 ve daha sonra II. Dünya Savaşı ile başlayan halk devrimleri yahut Sovyet Ordusu'nun işgali; tartışılabilir, başlayan bir süreç var. Bu bir denemeydi, enteresan bir denemeydi, çünkü bana sorarsanız aslında insan doğa-

sının doğru tanımlanmamasından kaynaklanan sorunları vardı Marksizm'in ya da sol kesimin. Nedenleri konusunda şöyle fikirler yürütebiliriz: şimdi Marx'ın beslendiği bilimsel teorik kaynaklara bakarsak, bunların arasında psikoloji yok, çünkü psikoloji gelişmemiş, yani insan psikolojisi üzerine yoğunlaşmak, insan ruhu üzerine yoğunlaşmak, pedagoji bunlar henüz gelişmemi, ne gelişmiş? Ekonomi gelişmiş, ekonomide bir gelişme var. Politika, zaten devrimler çok yoğun bir şekilde peş peşe Avrupa'da süregeliyor; bunlar gelişmiş ve bunlardan yola çıkarak da sosyoloji gelişmiş, bunlardan yola çıkarak da bir tanımlama yapılabiliyor ama o yok; o insan tarafı, insan ruhu tarafı hep geride kalan bir şey. Dolayısıyla tarihe baktığımız zaman biz burjuva devrimine, bugün sorunlar olmasına rağmen bir demokrasi dönüyor ya, onun tarihine baktığımız zaman inanılmaz bir şeyle karşılaşırız.

Komünist Partisi Manifestosu'nun İtalyanca baskısına önsözde Engels ve Marx, kapitalizmin başlangıç tarihini 1300'lü yıllara indirirler. 1300'den 1789'u düşünün, 400 küsur yıl, neredeyse 500 yıl insanlığın özgürlük arayışı. Bunun formatına sosyalizm, komünizm, sol bir şey olmasına gerek yok, buna da gerek yok. İnsanlığın özgürlük arayışı hep sürecektir ve bu özgürlük arayışı bütün bu deneyimlerin sonucunda sürecektir. Şimdi ağır bir yenilgi var, o yenilgi nedir? Reel sosyalizm, Sovyet tipi sosyalizm yenildi, Çin başka bir yere gitti, Küba zaten gitti, Arnavutluk gitti; böyle bir durum var. Buradan tarih kendi dersini

çıkacaktır ama bizler aslında şöyle de düşünebilirsiniz, birer roman kahramanıyız.

Yaşanan o politik etkiler bizim ruhumuzda travmalar yarattı, senin ruhunda oluşturduğu gibi benim ruhumda da travmalar oluşturuyor ama tarihin kendi mantığı bizimkinden çok daha farklı bir şekilde çalışıyor ve devam ediyor. Ben şuna gerçekten inanıyorum, gelinen yer öyle bir yer ki geçenlerde açıkladılar, yani dünya nüfusunun çok küçük bir kısmı servetin büyük bölümüne sahip, büyük adaletsizlik ama sorun bu değil, daha korkunç bir şey var: dünya tükeniyor; bu bitiyor, toprak bitiyor. Bu kapitalist anlayışla, bu bencillikle, bu vahşetle medeniyeti sürdürmek artık mümkün değil. Sürdürülemez bu ya ötekileri yok edecekler, ortadan kaldıracaklar; bunu da yapmak mümkün değil, şimdi IŞİD olayı; radikal İslam'ın güçlenmesi; bunu sadece İslam'ın vahşi yorumu olarak tanımlamak eksik kalır. Aynı zamanda Batı'nın, emperyalizmin yıllardır uyguladığı politikanın bir başka alanda yarattığı komplikasyondur bu, bir hastalık belirtisidir.

Yıllardır sen o insanları ötele, sadece Müslümanları değil, üçüncü dünya ülkelerini yıllarca sömür, yıllarca dışla; ben yurtdışına gidiyorum, tanınan bir yazarım, bana bile davranışlarında bir sıkıntı var. Benim kadar roman yazmamış adam başka, o İsviçreli olduğu için, İtalyan olduğu için başka bir şey, ben Türkiye'den geldiğim için başka bir şekilde karşılanıyorum, böyle bir algı da var. Şunu demek

istiyorum, bu şekilde yürümez. Başka bir şey çıkacak, çıkacak; nasıl ki bir su akıyor yolunu buluyor, o da yolunu bulacak. Burada bizim yapmamız gereken şey, yine sadece Türkiye’de değil, dünyada da bu geçerli böyle bir şey, o söylediğim zemini, kültürel zemini, toprağı hazırlamak; böyle bir toplum için toprağı hazırlamak. İnsanı ki gerçekte tanımlamak, çünkü Rönesans insanı gerçekçi tanımlamadı, iyi olarak tanımladı. Bu şu demek, hastasın, doktora gidiyorsun “Sen iyisin” diyor, ya ölüyorum, ölüyorum, “Çok iyisin maşallah”. İnsan müthiş bir varlık, olağanüstü bir varlık. Cinayetleri işleyen kim? Merihliler mi işliyor, uzaydan mı geldiler? İnsan bunu yapan, tabii sosyo ekonomik nedenleri var, tarihsel nedenleri var ama bunu yapan insan kardeşim.

Şimdi bugün biz buraya geldik ve bunu eleştirmeye başlıyoruz. Bunlar çok önemli şeyler. Düşündükçe farklı yerlerini buluyorum. Anlatıyorum, işte biraz önce söyledim, ismini vermeyeceğim, Türkiye’de çok önemli bir burjuva grubu, çok önemli, onun çocuklarından biri ile karşılaştık “Ahmet, bu memleketin hali ne olacak, ne yapacağız” diye soruyor bana. Normalde benim kavga edeceğim, “Biz hep beraber olmalıyız” filan, neredeyse “Yoldaş” diyecek herif bana; iş bu noktaya doğru geliyor. Sorunların kendisi insanları birleştiriyor, her açıdan birleştiriyor: çevre için birleşmeye başlıyoruz, barış için birleşmeye başlıyoruz. Bence şunu düşünmek lazım, bana sorarsan benim bulduğum yoldan söz ederim sana, hani şunu yapmalıyız diyemeye-

ceğim ama kendim için bulduğum yol, benim bir inancım var: dinsel inançtan bahsetmiyorum, moralden bahsediyorum, moral inançtan bahsediyorum. Tarif etmem gerekirse şu: bir, önce doğaya saygı. Doğada var olan her türlü canlı ve cansız olana saygı duymak. Ondan sonra insana saygı duymak, insanın içindeki kimliğe saygı duymak ve iyi olmaya çalışmak; ben bunu yapmaya çalışıyorum.

Bunun için zaman zaman bedel vermem gerekiyor, çıkıp hükümet hakkında konuşuyorum, eleştiriyorum; olsun beni mutlu ediyor, bir şey yapmam lazım. Bunu yaptığım zaman akşam rahat uyuyorum. İyi olmanın kendisi çok önemli. [Alkışlar] Ha, bu şeyi engellemiyor, ha buradan güzel bir siyasi parti çıkacak ve birkaç siyasi parti çıkacak ve bu siyasi partiler bunları politik hedefler haline getirecekler; bu başka bir şey ve biz de, belki sen de ben de o partide yer alacağız, bu başka bir şey ama kişi olarak yapmam gereken, yani Hüseyin'in yaptığı Küyerel, böyle bir yapı; partisi vardı Türkiye Komünist Partisi, oradan ayrıldık, Hüseyin'le oturduk, mesela bir insan olarak onun imanı, inancı, bir şeyi buna dönüştü. Ne yapıyor? Bunları yapıyor. Kaç kişiye ulaşıyor? Ne olacak? Ulaşmasa ne olacak ama bir yaşam biçimi öneriyor aslında Hüseyin aynı zamanda bize, yani bu yaptığı şey bize bir öneridir, bir yaşama tarzı öneriyor aslında, öyle değil mi? Benim bulduğum yol bu. Onun dışında artık şey bulmuyorum, yani bir siyasi parti olsun ya da bir düşünce olsun, ya bunları yapmamız lazım; o lazım ama hayatın kendisi değil. Biraz

da bizim geçmişte yaptığımız oydu, politikanın kendisi bizatihi hayatımızın merkezindeydi ve bizim kaderimizi belirliyordu.

Ben kendimi tanımlarken Ahmet olarak önce politik kimliğimi, “Devrimciyim” filan diye ve gurur duyuyordum bununla. Duyabilirsin de, öte yandan gencim ya. Başka bir şeyim var, bir taraftan yemeyi de seviyorum, Antepliyim; kimlik bunlar, mesela babayım, bir şeyim, aşığım, erkeğim, bütün bu kimlikler var yani ama o kimliklerin hiçbiri yoktu. Bu da bizi şey yapıyordu, uyuşturucuya bağlılık gibi çünkü komplet bir şey ya, seni iyi hissettiriyor “Ben sundanım”, “Ben bundanım”. Biraz da belki bundan çıkmak lazım, naçizane benim fikirlerim budur. [*Alkışlar*]

Orhan Kılıç: Ben de devam ediyorum. Başka bir Türkiye mümkün mü noktasından devam etmek istiyorum. Şimdi Ahmet hocam çoğulculuktan, çok inançlılıktan, çok düşüncelilikten, çok kültürlülükten söz etti. Hüseyin abi de Demokrat Parti-CHP 1950 ve devamı için bir karşılaştırma yaptı. Aslında daha geri gitmek gerekiyordu, ta Osmanlı’da İttihat ve Terakki [?] devam ediyor bu kampaşma. Hatta ilk Büyük Millet Meclisi’ndeki mebusların büyük bir çoğunluğu son Osmanlı Meclis-i Mebusan’ından gelen kişiler ve içinde İttihat ve Terakki’den olanlar da var, Hürriyet ve İtilaf Fırkası’ndan olanlar da var ve Mustafa Kemal tarafından meclis feshediliyor, ondan sonra yeni kurulan mecliste kendi zihniyetine yakın olanları seçiyor. Her ne kadar

“Türkiye şeyhler, dervişler, müritler memleketi değil” değilse bile öldüğü tarihe kadar bütün şeyh, derviş ve toprak ağalarını bizzat teklif üzerine taleple bizzat kendisi seçerek meclise taşıyor ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası, Serbest Parti denemeleri hemen muhalefetin de olacağı gerekçesiyle ortadan kaldırılıyor.

Türkiye’de hiçbir muhalefetin yeşermediği, yani Yusuf Akçura’nın bu Üç Tarzı Siyaset’te ifade ettiği Batıcılık, Osmanlılık anlayışlarının Türk insanı üzerine empoze edildiği bir Cumhuriyet ideolojisi, Kemalist ideoloji ile 1950’lere kadar geliniyor ve başka bir anlayışla asla müsaade edilmiyor. Özellikle I. Dünya Savaşı’nda, İstiklal Savaşı deniyor da, [?] savaş çıkıyor, aslında ilk savaş sadece Yunanlılarla savaşıyor; altı tane üye yalan. Ermenileri, Rumları, Yahudilerin memleketten kovulması, yani tek zihniyete sahip insan yetiştirmek: o da Sünni, Müslüman, Türk ve Batılı yanlısı, Batı medeniyetlerini benimsemiş bir adam modelini savunuyor. Geldiğimiz nokta da bu modelin sonucu da ortaya AKP’yi çıkartıyor, yani Türkiye’de İmam Hatip Liselerini açan zihniyet bu zihniyet, tekleştirci zihniyet bu zihniyet, 95 yıldır bütün Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarından vergi alıp dar bir Sünni Müslüman kesime hizmet eden anlayış bu anlayış. Sadece o anlayışı meşru gören anlayış bu anlayış. Sonucunda “Bunlar nasıl iktidar oldu” diye soran anlayış da yine aynı anlayış. Şimdi böyle bir noktada çok kültürlülük, daha doğrusu değişik kültürlerle sahip, değişik inançlara sahip, değişik görüşlere saygı

bir başlangıca dönmeyi gerektiriyor ki bugün ülkemizdeki muhalif olan insan modellerinin bilinçaltında büyük bir çoğunlukla aslında o ideoloji yapıyor.

Türkiye’de kendini sol zannedenlerin yüzde 90’ı Kemalist. Türkiye’nin solcuları Mustafa Kemal’i solcu zannediyor. Türkiye’nin solcuları Mustafa Kemal’i bağımsızlıkçı, özgürlükçü zannediyor. Bugün Tayyip Erdoğan’a diktatör diyenler Mustafa Kemal’i demokrat zannediyorlar. Peki, yani böyle bir anlayış ki bu içinde bulunduğumuz TKP’nin de ulusal kurtuluş savaşını antiemperyalist görme gibi zihniyeti var, öyle görüyorlardı. Şimdi böyle bir insan modeli bu ülkede hâkimken ki İstanbul’da yine bunları konuşuyorum, Anadolu’ya gidin solculuk Atatürkçü Düşünce Derneği’nde çalışma; solculuk Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği’nde çalışma; solculuk CHP’li olmak olarak algılanıyor ve karşılaştırma yaparken AKP’nin karşısında CHP ve benzer partilerin aldığı oyları filan koyuyoruz ki bugün çoğu sosyolog hangisi daha solcu diye tartışıyor.

Böyle bir Türkiye’de başka bir Türkiye mümkün derken sorduğum soru şu: Kemalist zihniyetle, tekçi anlayışla alenen hesaplaşması gerekmiyor mu, yani bir tabu var, çok insan bu soruyu sormaktan, tartışmaktan bile imtina ediyor, kaçınıyor. Oralara falan dokunması gerekmiyor, yani şunu söyleyeyim, çok uzattım özür diliyorum, örneğin biz öğrencilik yıllarında Köy Enstitüleri’ni aydın insanlar yetiştiren kurumlar zannediyorduk ama bugün bakın Köy

Enstitüsü mezunu bütün adamların neredeyse yüzde 100'ü tornadan çıkmış gibi tek düşünceli adamlar, yani bu mu? Sol burada bu tekçi zihniyetle hesaplaşmak konusunda, başka bir Türkiye'nin oluşması açısından bir sınav vermesi gerekiyor mu, gerekmiyor mu?

Ahmet Ümit: Valla şimdi tabii burada bir görüş belirttin sen, bir yargıyla belirttin; her şey olabilir, her şey olabilir. Şu konuda haklısın, uzun bir dönem bu Mustafa Kemal, Atatürkçülük, Kemalizm meseleleri tartışılmadı ve solla, Kemalizm birbirine yakın düşünceler olarak alındı; ilgisi yoktur, çok farklı şeylerdir. Yakınlaşmışlardır ama sadece bu Türkiye Komünist Partisi'nin o günkü politikası değil, dünyada III. Enternasyonal'in de verdiği bir karardır o, antiemperyalist mücadeleleri işçi sınıfının olmasa bile desteklemiştir ve onlar da III. Enternasyonal'in değerlerini almışlardır, çünkü karşıda bir emperyalizm vardı ve emperyalizme karşı bir mücadele de varsa, bu mücadele tabii ki desteklenecekti, bundan daha doğal bir şey yoktur ama bugünün gerçekten asıl meselesi, bu mudur dersin ondan emin değilim, yani bugün Türkiye'deki asıl mesela Kemalistlerin ya da CHP'nin uygulamaların sonucu yaratılan bir baskı dönemi mi var, bu anlayış nedeniyle mi bütün bu sıkıntıları çekiyoruz sorusu bir tartışma meselesidir. Biz şunu söyleyip geçelim: biraz önce söylediğim tek seslikten, bu tek sesliliği Kemalizm yapıyorsa Kemalizm, CHP yapıyorsa CHP, AKP yapıyorsa AKP, TKP yapıyorsa TKP, ordu yapıyorsa ordu; kim yapıyorsa buna karşı dura-

lim, bu zihniyeti eleştirelim. Onun yerine biraz önce ifade ettiğim gibi Türkiye’de artık bütün kültürlerin kendilerini ifade edebileceği; ırksal, dinsel, cinsel bir anlayış geliştirelim, çünkü CHP içerisinde de şöyle bir şey var, görmek lazım. CHP’nde bir değişim yaşanıyor. Ben CHP’li değilim, oyu mu CHP’ne vermedim en son HDP’ye verdim, bunu da söyleyeyim ama bir değişim yaşanıyor.

Bir şey çıkacaksa, farklı bir şey çıkacaksa bunu desteklemek lazım. Tıpkı bugün Ak Parti içinden gerçekten muhafazakâr demokrat bir eğilim çıkarsa, onu da desteklemek gerektiği gibi, anlatabiliyor muyum? Yani şundan kurtulmak bence doğru bir şey Orhan, düşmanlar tanımlayıp bu düşmanlara göre siyasetimizi belirlemek yerine, oradaki olanaklı olan pozitif şeyleri bulmak ve onlarla işbirliğine gitmek daha doğru gibi geliyor bana. Zihniyet olarak haklısın, sana katılıyorum ama özellikle bugün merkeze CHP’yi alıp; CHP’nin yaptığı bir sürü yanlış var, bunları gündeme getirmek; şimdi Roboski’de bu kadar olay olurken bunu unutup Tunceli’yi konuşmayalım demiyorum. Tunceli’yi konuşalım, 1925’i konuşalım ama bu varken sığağı sığağına oraya da gitmek doğru değil; ikisini birlikte ele almak lazım. Hükümetin sık sık yaptığı bir politikadır bu. Bunu öne çıkarıyorlar: “Geçmişte olmuş olaylar böyleydi”, kendinden aklıyor “ama siz de bunu yaptınız” diyor. Ben yapmadım, ben CHP’li değilim, nereden biliyorsun, ben eleştiriyorum. “Sen de bunu yaptın”, e yapmadım, bunlara da karşıyım ama bugün CHP’nin içeri-

sinde bir oluşum var, bir dönüşüm var; nereye kadar gider bilmiyorum, nasıl olur bilmiyorum ama düşman yaratmak yerine işbirliğine gitmek, onları desteklemenin daha doğru olduğu; kişisel kanaatim budur, evet.

Oğuz Atabek: Ahmet'e çok teşekkür ediyoruz, hakikaten romanlar için, düşündürmesi dediği romanları yazmaktan başka gerçekten teşekkür ederim düşündürdüğün için.

Ahmet Ümit: Sağ ol.

Oğuz Atabek: Ben de şu anda düşünüyorum, biraz da konuşurken düşünmüş olacağım, sürçü lisanımı bağışlayın. Ben, başka bir Türkiye mümkün müyü, senden biraz farklı bir ses tonuyla mümkün diyorum; mümkün, büyük bir iyimserlikle. İyimserliğimin dayanağı da şu, hangi sorunlar öne çıkıyorsa, hangi sorunlar büyüyorsa o sorunları düzeltecek bir sistemi baba diyerek [?] “baba” demişti şey, baskıda olan, “baba” diye güvenmek lazım ve şu anda AKP'nin özellikle ahlaki olarak çok geriletici bir şekilde hırsızlıktan, umursamazlıktan, ötelemekten her türlü ahlaki olarak geriliği içerisindeyken mutlaka bunun arkasından böyle bir şey kabarcak ve bunun bizi başka bir Türkiye diye bir fikirle bir araya gelmiş olmamız dâhi bunun için bir adımdır ve bu daha büyüyecek, güçlenecek ve de bunun da böyle bir sürecin arkasından gelmesi önemli gibi görünüyor bana, geriye doğru uzun bir tarih dilimi içerisinde baktığımız zaman, çünkü bu İslami kesim sistem dışına ötelenmiş ve bunlar sisteme girdiler.

Dünyada bir trend benim dikkatimi çekiyor, bilmem katılır mısınız? Artık sosyal sınıflara göre tanımlamak değil de kültürel, sosyal, ekonomik olarak itilmişler, ötelenmişler isyan ediyor ve burada tabii en önemli şey ekonomik değil, kültürel. Bir ara şu geçti, “Konu ekonomi” gibi bir şey söyledin, belki bağlamını yanlış anlamış olabilirim ama öyle düşünüyorum ki şu anda ekonomik ihtiyaçlar onurdan geridedir ve biz rahmetli Marx’tan beri şunu eksik yaptık, hep dışımızdaki meselelerle ilgilendik, yani insanın dışındaki meseleyle ilgilendik; ekonomiyle, sosyal sınıflarla, ile ilgilenmedik. Tin diye bir şey var, bir baktığımızda tin geliyor. Tin insanın bilinçli faaliyetleriyle yaptığı her şey ama tin bütün davranışları belirledi. Tin hiçe sayıldığı zaman insanların onuru zedelendi, onuru zedelendiği zaman Gezi çıktı ortaya. Herkes Gezi’yi “Yeşil için, ağaç için, birkaç ağaç için” [dedi]; yok, bence o sabaha karşı çadırların basılmasıyla başlamış bir onur savaşıydı ve böyle insani bir kalkışmaydı ve belki ilk işaretini verdi, bundan sonraki oluşum böyle onur temelli olacaktır ve bu Müslüman kesimi de içerecek bir şekilde olacaktır, çünkü artık Cumhuriyet’in belli bir döneminden sonra dışlananlar da sisteme girdiler ve ben “baba” [?] güveniyorum. İnşallah!

Ahmet Ümit: İnşallah, inşallah. Eyvallah, eyvallah.

Oğuz Atabek: Başka bir Türkiye’ye güveniyorum.

Ahmet Ümit: Eyvallah. Oğuz bizim her zaman en iyimizdir ama umarım haklı çıkacak. İnşallah haklı çıkacak.

cak. İnşallah öyle olur diyelim biz de ve başka bir Türkiye dediğimiz zaman bundan daha iyi bir Türkiye tabii, en kısa zamanda umarım; bizim istediğimiz gibi değil, hepimizi mutlu edecek şekilde, bizim istediğimiz gibi olursa da yanlış olabilir, hepimizi mutlu edecek şekilde bir Türkiye umarım başlar ve gelişir diyelim.

Hüseyin Çakır: Evet arkadaşlar, çok teşekkür ederiz; size teşekkür ederiz, Ahmet'e teşekkür ederiz. Sanıyorum konuşacak daha çok şeyler var. İlerleyen zamanlarda daha keyifli, belki edebiyat üzerinden giderek şeyleri konuşacağımız davetlerimizi şimdiden yapmış olayım.

Ahmet Ümit: Başüstüne...

Hüseyin Çakır: “Başüstüne” dedi, tamamdır.

Hüseyin Çakır: Sağ olun, hoşça kalın.

www.kuyere1.org